ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXII — Број 424
Субота, 13 фебруар 1960

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

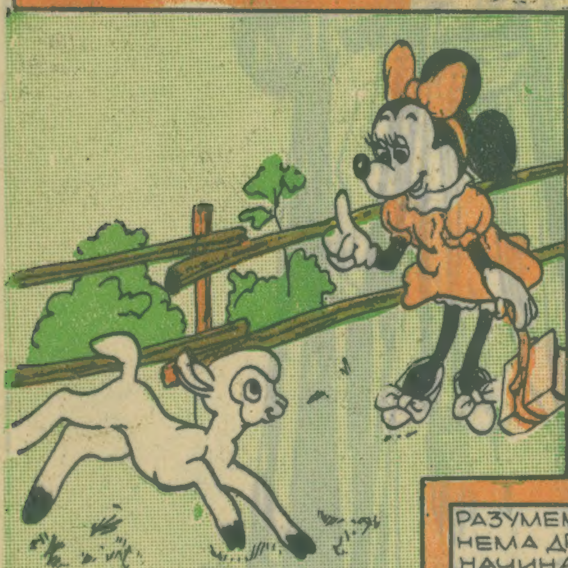

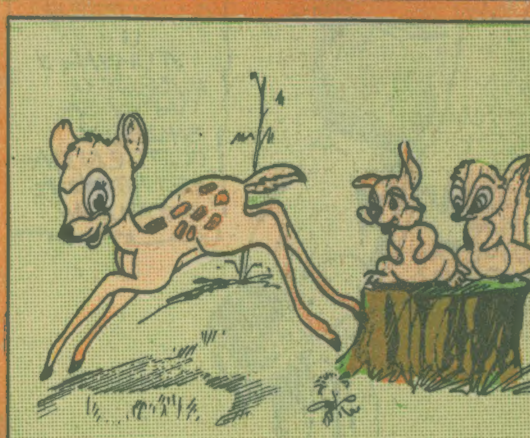

У ОВОМ БРОЈУ:

T-34/60

У ЛЕПОТАМА ПРИРОДЕ

На свету има много веома живописних предела али и других природних лепота. Стене, које је природа уобличила, личе понекад на човека, животињу или грађевину. Ова три „уметничка" дела природе налазе се у непосредној околини чешког места Дјечина на реци Лаби. Огромног слона „извајало" је у стени море које је ту некад било. Недостају му само кљове, али утисак ипак није промењен.

Овај камени мост је веома сличан другим мостовима које су правили мајстори. Чврст је и темељан да би што дуже трајао. А уствари људска рука га је само сликала.

Ко је од вас видео оргуље сигурно ће се кад види ову слику сетити њих. Природа је као прави уметник направила и овај „музички инструмент" који треба да говори о њеној вештини.

ОВОГ „СЛОНА" ИЗВАЈАЛО ЈЕ МОРЕ

КАМЕНИ МОСТ

ОРГУЉЕ

ПОБРКАЛИ ДВЕ СТВАРИ

Многи људи који желе да ослабе мисле да у организам треба да уносе мање течности. То је најбољи знак да су побркали две ствари: воду и маст. Уствари, од свих ткива организма, у масти има најмање воде: од 10 до 30% (наравно, ако изузмемо зубну глеђ у којој има свега 3% воде). Чак и у костима, упркос њихове чврстине, има 20 до 35 отсто воде. У мишићима је има 75 до 80%. Из тога излази да уколико више слажемо сала, утолико у организму има процентуално мање воде. Супротно уобичајеном мишљењу, мршави људи, „суви" како их називамо, имају више воде у организму од пуних.

Узмимо као пример две особе од по 70 килограма. Висока и мршава особа може да има 50 литара воде у организму. Друга, ниска и округласта, ако има 25 килограма масти нема више од 30 литара воде. Пуне особе треба да штеде воду у свом организму. Оператори најбоље знају да гојазни баш зато што имају мало течности, подлежу услед великог губитка крви.

КОЛИКО ХОДАМО

Помоћу нарочитог бројача корака стручњаци су недавно израчунали колико километара дневно превале особе разних врста занимања, а да то и не примете.

Лекарска помоћница, например, превали за осмочасовно радно време пет до осам километара, не рачунајући ту пут од куће до болнице и натраг.

Неке продавачице превале за своје радно време чак и пуних 20 километара. Занимљиво је да још много више пешаче продавачице у малим трговинама него њихове другарице у великим робним кућама које су обично везане за једну „тезгу".

Професори и учитељи који за време предавања не седе за катедром, већ се крећу по учионици, често превале на дан 3 до 5 километара.

УНИШТЕН НАЈВЕЋИ ТИГАЊ НА СВЕТУ

Највећи тигањ на свету смрскан је и не може се више оправити. Ова џиновска тава била је понос малог италијанског рибарског села Камоњи, недалеко од Ђенове. Једном годишње, за време велике „рибље свечаности" у овом тигању пржили су бесплатно рибе за све становнике села и безбројне туристе. Прошле године, например, за време свечаности у тигању је испржено пет тона риба за око 50.000 домаћих и страних гостију. Недавно одроњавање земљишта проузроковано дуготрајним кишама, уништило је џиновски тигањ.

RIPLEY'S Веровали или не!

БОБ ЏОНС
ИЗ СИДНЕЈА (АУСТРАЛИЈА) ПРОСЛАВИО ЈЕ СВОЈ 53-ЋИ РОЂЕНДАН „СТОЈЕЋИ" НА ПАЛЧЕВИМА РУКУ НА ЈЕДНОМ ОГЛЕДАЛУ

ЗМИЈА
СА 2 ГЛАВЕ УЈЕЛА ЈЕ САМУ СЕБЕ И УГИНУЛА У МУЗЕЈУ И ПАРКУ ЗА ЗМИЈЕ У ПОРТ ЕЛИЗАБЕТУ (ЈУЖНА АФРИКА)

СУНЧАНЕ ОПЕКОТИНЕ
НА ДЛАНОВИМА ПРЕТСТАВЉАЈУ СТАЛНУ ОПАСНОСТ ЗА ИСТРАЖИВАЧЕ НА АНТАРКТИКУ

ОЛУПИНА КОЈА ЈЕ ОПЛОВИЛА СВЕТ
„ДАНДИ СТАР" ШКОТСКИ ЈЕДРЕЊАК КОЈИ ЈЕ УСРЕД ОРКАНА ПОСАДА НАПУСТИЛА КРАЈ ОСТРВА МИДВЕЈ, ОПЛОВИО ЈЕ ЗЕМЉИНУ КУГЛУ ЗА 4 ГОД. И НАЈЗАД СЕ, 1891, НАСУКАО НА ОСТРВО МИДВЕЈ НА ОНОМ ИСТОМ МЕСТУ ОДАКЛЕ ЈЕ КРЕНУО НА СВОЈЕ НЕОБИЧНО ПУТОВАЊЕ

ПРАЗНИК ШНИЦЛИ
ОДРЖАВА СЕ СВАКЕ ГОДИНЕ У КОРТОНИ (ИТАЛИЈА). НА ВЕЛИКОМ РОШТИЉУ ПОД ВЕДРИМ НЕБОМ ПЕЧЕ СЕ ИСТОВРЕМЕНО 500 ШНИЦЛИ.

ЦВРЧАК „ГОВОРИ ИЗ ТРБУХА"

НАЈЈЕЗОВИТИЈЕ МИНАРЕ У ИСТОРИЈИ
МУЈЕЗИН МАВАРСКЕ ВОЈСКЕ КРАЉА ЈАКУБА II ЕЛ МАНСУРА, ПОСЛЕ БИТКЕ КОД ЕСИЈЕ, У ШПАНИЈИ, СВАКОГ ДАНА ЈЕ 5 ПУТА ДНЕВНО ПОЗИВАО ВЕРНЕ НА МОЛИТВУ С ВРХА ПИРАМИДЕ НАЧИЊЕНЕ ОД 18000 ГЛАВА ОТСЕЧЕНИХ ПОБЕЂЕНИМ ШПАНСКИМ ВОЈНИЦИМА. (СЕПТЕМБАР 1275)

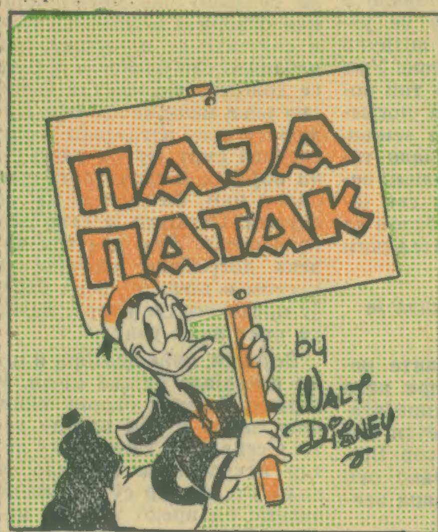

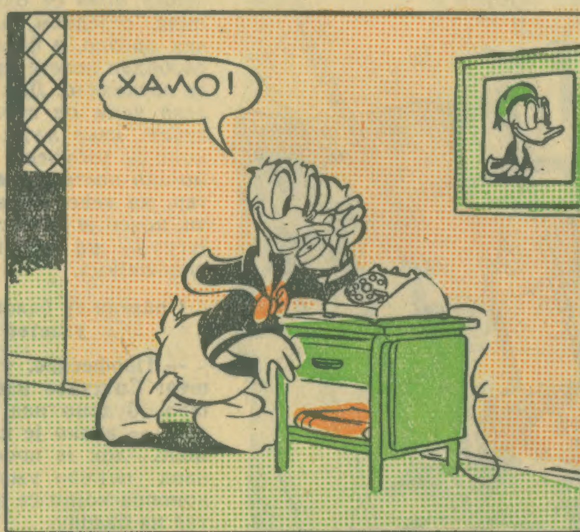

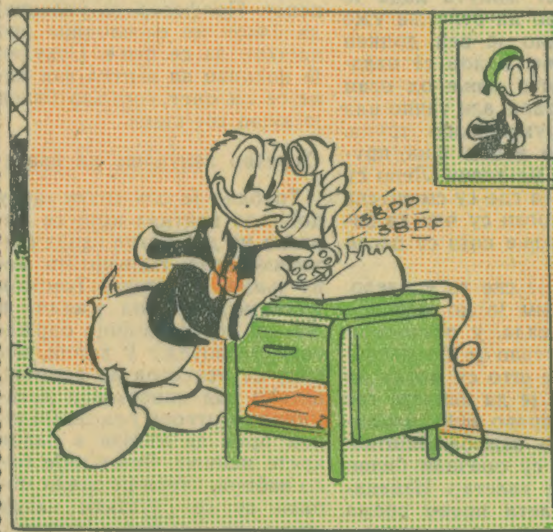

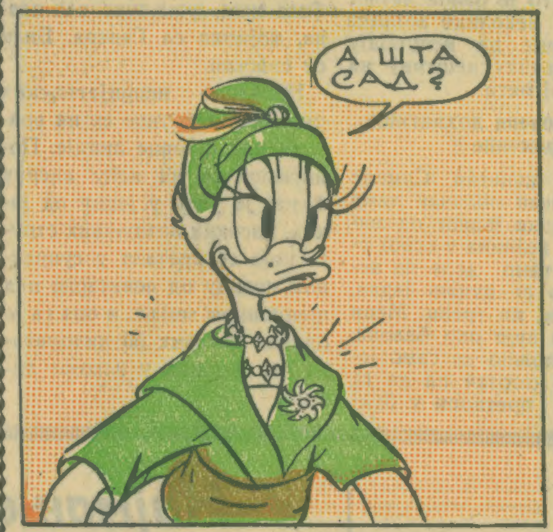

УРМА
симбол плодности

У најстарија времена урма је била знак плодног тла. У пустињским крајевима она је означавала земљиште на коме су народи стварали своја насеља, јер где расте урма ту може успевати и остало биље корисно људском роду.

Чињеница је да су се стари народи Арабије, Персије и Палестине углавном хранили урмама, које су још пре 3000 година биле знак благостања. Урме су јели и људи и камиле. Можда баш због такве њене вредности палмова гранчица претставља знак мира и среће.

Сушене и пресоване урме служиле су у прастара времена и као средство за плаћање. Ово су утврдили истраживачи према старим глиненим таблицама које су нашли приликом ископавања. Треба напоменути да се и данас у Израелу и Ираку први брод који исплови из луке после бербе, натоварен урмама, испраћа уз песму и усклике радости, исто онако као што се то радило и пре 2000 година.

Због великог процента шећера који се налази у плоду урме, она се транспортује у далеке земље лакше него и једно друго јужно воће. Ништа не губи од своје хранљивости иако превали на хиљаде километара. Пошто садржи поред шећера велики проценат беланчевина, масти и минералних соли, она претставља идеалну храну.

Плод урме се замеће на врху женске палме, а при узревању мења боју од златносмеђе, или махагони-црвенкасте, до тамносмеђе. Цвет урме је врло богат и као неки пернати букет краси врх палме, која нарасте 20 до 28 метара. Велики листови могу да достигну дужину од 7 метара.

Урмине палме деле се на мушке и женске. Мушких има много мање, јер могу својим цветним прахом да оплоде 50 стабала. Само женске палме носе плодове. За велико чудо природа је заборавила да се побрине за пренос полена. Ни инсекти, ни ветар немају тај задатак. Оплођавање се од памтивека врши људском руком.

Један грозд урми садржи око 1000 плодова и може да достигне тежину од 20 килограма. Одгајивачи који много полажу на квалитет урми разређују их руком, те добијају веће и сочније плодове. Тек после 5 година старости палма доноси први род, а онда редовно 150 година даје богату жетву, по најмање 300 килограма плода. Поред тога, првих 10 до 12 година палма тера младице око подножја стабла, које служе за размножавање. Подизање палми из семена, тј. кошчице није рентабилно, јер те стабљике иако брзо расту никад нису довољно снажне да би постале добре палме.

Урме се углавном класирају у три врсте, од којих се најбоље и најсочније извозе. Кошчице се у неким земљама прже и мељу и употребљавају као укусна и здрава црна кафа. Неки народи и племена мељу свеже кошчице, цеде из њих уље, а остатак дају стоци као храну. Од устајалих урми прави се сирће или ракија.

Од Канарских Острва па све до Кине урмина палма успева много, често и као дивља. Преношење ове палме није тешко, али она захтева сув ваздух, много сунца и песковито тло. У Нови свет доспела је тек око 1800-те године преко шпанских мисионара. У Мексику се и данас налазе нека дрвета за која се зна да су још из тог времена. Године 1890 пренесене су младице урме из Арабије у Калифорнију.

Највише урми долази на светско тржиште из Ирака, Алжира, Туниса, Египта и Персије. И многе друге земље гаје урме, али само за личне потребе. Верује се да годишња светска производња урми прелази милион тона.

СИНАТРА ПОТУЧЕН

Френк Синатра је најомиљенији певач у Сједињеним Државама и његове грамофонске плоче су доскора имале највећу прођу. Сада је то место морао да уступи црначком певачу Џону Матијасу.

ЖЕЛЕЗНИЦЕ БУДУЋНОСТИ

Три стотине и тридесет километара на час — то је званични рекорд у брзини на железничким пругама. Али, стручњаци као да нису још задовољни: у многим земљама инжењери траже пут за корениту реконструкцију железничких пруга. Један од већ израђених планова говори нам о грађењу двоструко ширих вагона који би се кретали по двоструком колосеку једне железничке пруге. Ширина таквог воза износила би 7 метара. Сваки вагон би имао 4 осовине са по четири точка, тојест 16 точкова који би ишли на 4 шине. На крову воза налазила би се два реда пријемника струје, јер би се композиција кретала на електрични погон.

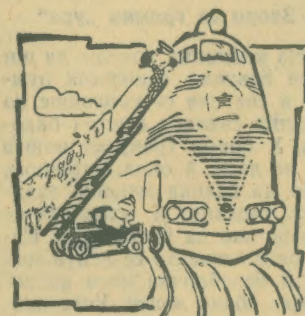

Али, ни то није све. Инжењери нас позивају да завиримо у даљу будућност. Замислимо, кажу они, композицију која би се кретала пругом широком 12 метара. Вагон у таквој композицији достигао би висину од 25 до 30 метара, а ширину од око 20 метара. Дужина композиције била би 2 до 3 километра, а општа носивост од 30 до 50 хиљада тона. Атомска локомотива од 50 хиљада коњских снага могла би да вуче једну такву оријашку композицију брзином од 100 до 150 километара, на час. О удобности путника у таквим возовима не треба ни говорити: путнички вагони не би ништа заостајали за прворазредним салонима највећих прекоокеанских бродова. А теретни? Довољно је рећи да би сваки од њих имао запремину од 4 хиљаде кубних метара.

ДА НЕ ИЗОСТАНУ

Сматра се да су подземне железнице у Лондону и Москви најлепше на свету. Парижани не желе да изостану па се припремају да реконструишу своје метрое. До краја марта све станице у метроу биће преуређене и модернизоване.

ПРИНУДНО ИЗВИЂАЊЕ

Велике оковане сандуке са натписима „Не тумбај“ прво су угледали војници друге пратеће чете штаба. Са станице која је била удаљена више од 20 километара били су допремљени великим запрежним колима и задали су доста муке људима да их са њих скину. Неколико виших официра и један цивил надгледали су и пожуривали истоварање. Групице војника у избледелим плавим униформама војске Северних држава бодрили су своје другове који су се упињали да подигну тешке сандуке.

Надам се, надам...

Било би немогуће набројати сва нагађања о томе шта се у сандуцима налази. Неки су говорили да је то расклопљен топ, други да се унутра налазе дивље животиње, а они гладни били су уверени да је у њима храна. Нико од тих припростих фармера није могао ни да замисли да се у сандуцима налази расклопљени балон. У то доба, 1862 године, балони су и за науку били још прилично нова ствар а њихова употреба у рату свега је неколико пута раније окушана.

Наредник Едмонд О'Хара дубоко је одахнуо кад је његова десетина најзад сместила сандучине на пољану иза штале. Оставио је три човека да чудном високом цивилу са шиљатим брковима помогну при откивању сандука.

Капетан Симонс удобно се смештајући на врху једне бале сена упита цивила:

— Професоре, мислите ли да ћемо већ сутра ујутру моћи да осмотримо положаје Конфедерације помоћу те ваше справе?

— Надам се, надам, капетане, али зависи и од ваших људи, да ли ће бити у стању да нам помогну приликом склапања балона! Најтеже је да омотач напунимо водоником. Још једном морам да вас замолим, предузмите најстроже мере да нико у близини не пуши, иначе све ће отићи доврага.

— Ништа не брините! Нико неће смети ни да помисли на цигарету, — самоуверено одврати дебељушни капетан црвеног лица и типично ирског изгледа немарно клатећи ногама.

Целе те ноћи професор Вејнард, један од ретких аеронаута тог времена у Америци, трчао је тамо-амо, издавао наређења и сам нешто шрафио, везивао, склапао, расклапао и поново везивао.

Први јутарњи зраци осветлили су на пољани иза старе накривљене штале необичну сцену: сакупљену око чудног дрвеног постоља групу људи са чијих је лица цурио зној, а на постољу повећу четвртасту корпу за чије стране су биле привезане неке чудне вреће, један ленгер и још сијасет других справа за које нико не би могао са сигурношћу рећи чему служе. На земљи, покривајући врло велику површину лежао је спласнут омотач балона начињен од нарочите импрегниране свиле а изукрштан мрежом дебелих конопаца. Са десне стране постоља налазила су се нека колица са челичним цилиндрима, нека врста пумпе и много вентила.

Кад се сунце попело довољно високо изнад хоризонта и додирнуло врхове дрвећа на ивици пропланка, професор Вејнард још једном пажљиво измери брзину ветра, озбиљно погледа у небо и у оно неколико високих облачака, па одлучивши да је време повољно за лет, даде знак да се балон пуни водоником.

Заори се громко „ура“

На колицима почеше да шиште вентили, зашкрипа пумпа и све очи се управише на велики свилени омотач балона. У првом тренутку ништа се не деси. А онда, одједном, као да велика машина задрхта, уздахну и стаде да се креће као да је оживела. Набори почеше да се испуњавају и безоблична маса да добија облик лопте. Уста присутних нехотице изговорише громко „ура“.

Научени већ шта треба да раде, војници се растрчаше по пољани да сваки ухвати одређено уже. Велика дугуљаста лопта испуњена лаким гасом већ је лебдела над земљом. Нестаде и последњег набора на платну, а корпа поче да се отима од конопаца који су били чврсто везани за кочеве.

„Посаду“ за овај извиђачки лет сачињавали су поред професора, који је наравно имао да управља летилицом, капетан Симонс и наредник Томпсон. Требало је осмотрити положаје на којима, веровало се, Јужњаци гомилају трупе за претстојећу офанзиву, али још пре испробати балон као средство за извиђање. Балон је имао да се успне на неких 200 метара а затим да се врати помоћу ужади којом је био привезан за чекрк на земљи. Главно извиђање требало је да буде доцније док стигну виши штабски официри.

Пошто су ушли у корпу, три човека кратко поздравише све, а професор даде руком знак да лагано почну са одмотавањем ужета.

Ослобођен балон нагло отскочи готово оборивши људе у себи, и нађе се неких десетак метара над пољаном. Уже којим је био везан за земљу брзо се одмотавало а онда, одједном, зачу се узвик одоздо, и балон потпуно слободан полете навише. Уже се прекинуло. Док су три човека неми од страха посматрали како људи на земљи, који су узбуђено трчали тамо-амо постају све мањи, ветар, на већој висини све јачи, почео је да носи балон ка југу — ка непријатељским положајима.

Опазили су балон када је узлетео

— Професоре, учините нешто! Спустите нас пре него што будемо над непријатељем, — вапио је капетан Симонс, док је професор Вејнард петљао ужурбано око конопца којим се отвара вентил на балону.

После пет минута када је најзад успео да отпетља уже вентила било је већ доцкан за спуштање. Балон се налазио на нешто мање од осам стотина метара, али тачно над логором јужњачких трупа. Цео предео испод њих пружао се као на длану. Лепо су видели места где су смештене батерије, могли су чак да изброје и коње који су пасли на ливади.

Али шта је све то вредело. Оно што им је до малопре био циљ, сада, у откаченом балону, постало је бесмислица. Најбоље што су могли да ураде било је да испусте гас и да сиђу право међу непријатеље у — заробљеништво.

Јужњаци су опазили балон још када је узлетао. Изненађени што лети право према њима официри су осматрајући кроз догледе убрзо схватили шта се десило. Издали су наређење да се пажљиво прати кретање балона и одмах опколи место на коме се спусти. Пуцати само у крајњем случају! Али како се команде нису преносиле толико брзо као што је балон летео, нашло се неколико војника који решише да испробају своју стрељачку вештину на овој летећој мети.

Сва три човека дохватише џакчиће

Први је капетан Симонс приметио бели облачак дима из цеви пушке једног од минијатурних војника у сивој униформи, тамо доле на земљи. Зачуо се пуцањ један, затим други, па трећи. Меци почеше да зује око балона. Било је довољно да само један окрзне омотач па да се цео балон претвори у буктињу.

За посаду балона постојале су само две могућности: или отворити вентил потпуно и спустити се на земљу, или избацити сав баласт и попети се довољно високо где непријатељски меци не досежу. Покушати прво изгледало је као сигурна смрт јер би разуздани војници сигурно погодили балон чим би почео да се спушта. Остајало је само друго решење. Зато сва три човека дограбише џакчиће са песком и почеше да их бацају преко ограде корпе. Балон се опет вину увис.

Војници, куће, шатори и шума постајали су све мањи. У страху, људи у балону више нису знали у ком правцу лете. Осећали су само да их ветар некуд носи. Постало је врло хладно јер су стигли на висину од преко хиљаду метара. Омотач је био потпуно напет. Професор се уплашио да балон не експлодира ако настави да се пење. Повукао је конопац за вентил али каке се он опет упетљао балон је ишао све више.

Опрезно закуцаше на врата

Требало је по сваку цену доћи до вентила који се налазио на два метра изнад њихових глава. Највештији међу њима, наредник Томпсон дохвати једно од ужади и док су друга двојица одржавала равнотежу у корпи, некако се успентра до вентила, висећи над понором, и делимично га отвори руком. Водоник поче да излази а балон крете наниже. Више није било избора, хтели не хтели морали су се спустити макар право на бајонете јужњака.

Спуштање је трајало непуних десет минута. Закачивши се прво за дрвеће једног шумарка корпа лупи о тле на ивици неког пропланка. Повративши се мало од потреса „три ваздухопловца“ изађоше опрезно напоље и почеше да осматрају околину. Где су се налазили? Када ће се појавити непријатељски војници? Недалеко одатле приметише један путељак који је водио до неке колибе. Пођоше њиме.

Када опрезно закуцаше на врата кућерка зачу се са друге стране бат чизама. Врата се отворише и на њима се указа једна људескара у униформи. Професор који је стајао први, отскочи, не разазнавши униформу. А она није била сива, јужњачка, већ плава, војника са Севера. Били су спасени.

Неколико непријатељских пуцњева, нехотице су их вратили над северне линије. Подигавши се на већу висину балон је упао у једну од јаких, високих ваздушних струја која се кретала у супротном правцу од поветарца над површином земље, и она га је однела читавих 50 километара иза фронта, у њихове линије.

Три суве гранчице, Брезова кора, Перо од тетреба...

После повратка из Сибира, научни сарадник комитета за проучавање метеорита Академије наука СССР, И. Заткин, испричао је између осталих занимљивих догађаја и случај „метеоролога из тајге“.

„Наша експедиција налазила се у области где је пао чувени тунгуски метеорит. Нисмо имали никаквих могућности за одржавање везе са осталим светом, тако да нисмо добијали ни извештај о времену. Упркос томе, увек смо тачно знали да ли ће бити кише или се можемо надати лепом времену. Улогу метеоролога предузео је на себе наш водич Џанкоул, Евенк по народности.

Џанкоулов „апарат“ састојао се из три танке суве гранчице: једне дугачке и савијене у облику слова „Г“ и две мање, везане травом и пребачене преко прве. Поред тога, наш метеоролог је имао комад брезове коре и једно перо од тетреба. При трењу о брезову кору, перо се наелектрише и привлачи обешене гранчице. Пред кишу, кад се влажност ваздуха повећава, перо се не наелектрише. На овај начин „апарат“ осећа повећање влажности у ваздуху, што је један од поузданих знакова скоре кише.

Наш водич нам је тврдио да је овај оштроумни начин претстављања времена, осно-

ван иначе на законима електростатике, још од давнина познат Евенчима. Веома је једноставан и зато сваки путник-истраживач може да начини овакав поуздан а јевтин барометар.

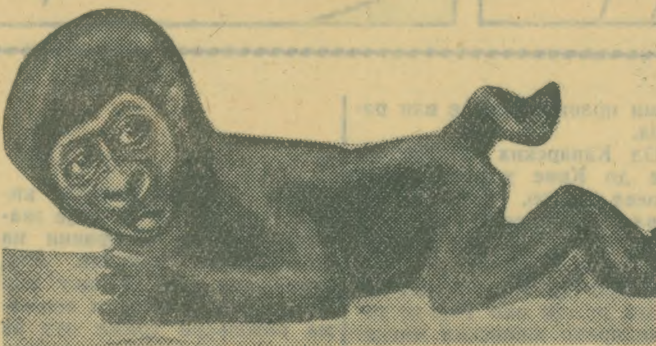

ПРВА БЕБА-ГОРИЛА У ЕВРОПИ

Зоолошки врт у Базелу добио је крајем јануара „принову“ с каквом се не може похвалити ниједан други зоолошки врт у Европи: Ахила, горила-женка стара 12 година и тешка 75 килограма донела је на свет „ћерку“. Прво и донедавно једино младунче гориле које је угледало свет у заробљеништву, добио је пре три године зоолошки врт у америчком граду Колумбусу.

Није онда никакво чудо што се око „колевке“ мале Гоме, како је беба-горила добила име, сваког дана налазе два дечја лекара један стручњак за психологију животиња, зоолог, ветеринар и директор базелског зоолошког врта. Занимљиво је да се Ахила не брине много за своје младунче и да је старање о њему препустила људима без имало противљења. Гому хране на бочицу, коју она, као права беба, тражи плачући чим огладни.

Најмање, највеће и најскупље новине

Кад је Курт Брошек из Хамбурга пре 25 година направио своју минијатурну ротациону машину за штампање новина није веровао да ће она и после толико година бити интересантна. Машина је дуга 1 метар, широка 30 сантиметара, а висока свега пола метра. Ово мало чудо избацује на сат 5.000 примерака „новина“. Величина овог листа је 7 са 12 сантиметара, а може кад се сложи да стане у кутију шибица.

*

Контраст најмањим новинама из Брошекове ротационе машине је свакако лист „Констелејшн“. Ове новине мамутских размера штампане су први пут 1859 године у Њујорку у част дана проглашења независности. Њихова је површина 6 квадратних метара и када би се држале као обичне новине — усправно — потребне би биле мердевине да се читају. Требало је да тај лист излази сваких 100 година. Међутим, прошле, 1959 године, читаоци су узалуд чекали његово штампање.

*

Милионер Рокфелер лежао је на самрти. Лекар је најстроже забранио узнемиравање болесника, али је старац тражио сваког дана да чита новине. Његови рођаци да би му испунили жељу поручили су да се сваког дана отштампа по један примерак „Њујорк тајмса“ специјално за болесника. У њему није било ничега што би узбудило тешког болесника, а он је био уверен да чита редовно издање. Новинари и штампарски радници звали су ово издање „Рокфелеров Њус“. Иако се Рокфелер месецима борио са смрћу, новине су ипак излазиле за све време његове болести али су стајале његову породицу читав капитал.

ДРУГЕ ЗЕМЉЕ — ДРУГИ ОБИЧАЈИ

Зелена јелка, шкрипа снега, шарене свећице... Кад корачамо улицама уочи Нове године чини нам се да нема ниједног града, ниједне куће на свету где се не спремају да дочекају почетак нове године.

Међутим, претстава о крају године није свуда у свету везана за последње дане децембра. Чак би се могло рећи да је сваки од дванаест месеци за неки народ први месец године. Али, без обзира када се испраћа стара и дочекује нова година, празник који собом доноси свуда се прославља свечано.

ВАТРЕ У ШУМИ

На чистини усред шуме лижу пламени језици. Заглушни прасак сувих грана, ватромет од искри које лете на све стране.

Али, људи који играју око ватре не боје се њене врелине: они се чак труде да се у игри што више приближе огњу. У белим огртачима, са лицима премазаним белом бојом, крећу се они у несастављеном колу са истока на запад. У рукама играча су палице на чијим се врховима налазе лопте од перја. Кад се једна таква лопта запали од врелине, сви играчи поздрављају то радосним крицима.

Најзад, појављује се шеснаест најкрупнијих и најјачих ратника. У великој корпи они носе јарко црвену лопту. Уз свечану песму лопта се диже помоћу конопца на највише дрво. Чују се повици: „Родило се ново сунце! Нова је година!“

Ограда од јеловине затвара простор на коме се одржава свечаност. Из ње је само један излаз: према истоку. Али, после „изласка сунца“, на огради се пробијају нови пролази: на запад, југ и север, јер сунце осветљава све стране света.

Тако празнују Нову годину Навахо Индијанци. Први дан њихове нове године је 22 децембар, дан краткодневице.

ГРАД У ЦВЕЋУ

Ханој, главни град Вијетнама, претвара се за дочек Нове године у цветни трг. Стабла бресака посађена у дрвене каце налазе се дуж свих плочника. Ниједна породица не седа за новогодишњу трпезу без букета цвећа.

У граду има нарочито много нарциса. Њих веома брижљиво узгајају да би се расцветали баш уочи Нове

године. Чак се и организују конкурса за најлепши новогодишњи нарцис.

Нова година у Вијетнаму нема утврђеног датума и одређује се према лунарном календару, тако да се слави крајем јануара или почетком фебруара — у време кратког предаха земљорадника после сетве пиринча.

Пре празника многе улице Ханоја мењају своје називе и добијају имена цвећа, слаткиша и новогодишњих украса. Ту се под отвореним небом може купити све што је потребно за весело дочекивање празника.

На први дан Нове године посећују се рођаци, пријатељи и познаници и по старом обичају дарују се наранџама. Улице су пуне људи до дубоко у ноћ, а ракете и прангије праште до свануће. Шетачи се нарочито заустављају крај играча под маскама. На љуљашкама од бамбуса, постављеним на свим трговима у граду, младићи и девојке без престанка узлећу према небу и спуштају се у цветни град.

ИГРА С ТИКВОМ

Црнци племена Зулу празнују новогодишњи празник у време сазревања усева.

Читаво племе поређа се у полукруг на пространој пољани. Никакав звук не нарушава тишину. Најзад, из групе се издваја вођ племена и почиње игру: џиновским скоковима пролази испред својих саплеменика, који као да не дишу, и наједном из све

снаге баца на земљу велику зрелу тикву. Она се разбија, а читаво село радосним поклицима поздравља тај догађај. Наступила је Нова година: могу се скупљати и јести плодови нове жетве. Онога ко се усуди да то учини пре почетка новог лета стиже сурова казна од које га нико не може спасти.

ЧИТАВ МЕСЕЦ ПРАЗНИК

Јапанци прослављају новогодишњи празник током читавог јануара. Домови су украшени боровим гранчицама, расцветаним шљивама, бамбусовим стабљикама. Над вратима висе руковети сламе увезани папратима. Све има свој смисао: бамбус симболише дуг живот, папрат — успех у њему.

Чак и јела која се износе на сто у новогодишњој ноћи имају своје значење. Јапанци једу „соба“ — врсту дугачких, танких макарона да би тиме „осигурали“ себи дуговечност. На сваком столу су колачићи од пиринча — симбол изобиља — и шаран који, по веровању, даје људима снагу. И најзад, ту је и обавезни пасуљ — симбол здравља. У поноћ почињу да звоне мала звона.

У новогодишње обреде омладина уноси весеље и живост. Њена омиљена забава је „сиси-мај“ — игра с маскама лава на лицу. Групе овако маскираних играча иду од куће до куће и уз звуке бубњева, не знајући за умор, изводе шаљиве игре.

СТУБОВИ ОД ПИРИНЧА

Новогодишњи празник на острву Бали траје десет дана, а пада у разне месеце јер по тамошњем календару година траје свега двеста десет дана.

Припреме за празник трају дуго. Читаве две седмице становници острва труде се да од обојеног пиринча начине стубове високе два метра: дар боговима.

Међутим, чим се празновање заврши стубови се враћају у домове оних који су их начинили, а пиринач поједу укућани. „Богови“ се морају задовољити само изгледом раскошних дарова.

ЧАРДАК НИ НА НЕБУ НИ НА ЗЕМЉИ

ПО МОТИВИМА ИЗ НАРОДНИХ ПРИПОВЕДАКА

1

ДВА ВИТЕЗА КОЈЕ СУ ЦАРЕВИЋ МИЛОШ И БРКА СПАСЛИ ИЗ ЧАРДАКА НИ НА НЕБУ НИ НА ЗЕМЉИ УКРАЛИ СУ ПРИНЦЕЗУ БИСЕРКУ И БЛАГО, А ОСТАВИЛИ СВОЈЕ СПАСИОЦЕ У ЧАРДАКУ...

Е САД, ДРУЖЕ ИЗ РОПСТВА, ИДИ С МИРОМ И БУДИ СРЕЋАН СА СВОЈИМ БОГАТСТВОМ!

А ТИ СА СВОЈОМ НОВОМ НЕВЕСТОМ...

2

ОНИ НИСУ СПРЕЧИЛИ, ВЕЋ САМО ОДЛОЖИЛИ НАШ ОБРАЧУН

ОВИ ЧАРШАВИ БИЋЕ ИСТО ОНАКО ДОБРИ КАО И НАЈЈАЧИ КОНОПАЦ

3

ДОБРО ТИ ЈЕ БИЛО, ЦАРЕВИЋУ. ОНО ДА САКРИЈЕМО КОЊЕ — САД ЋЕ НАМ БИТИ ПОТРЕБНИ ДА ГОНИМО ОНЕ ИЗДАЈИЦЕ...

4

МИЛОШ И БРКА СУ СЕ СПРЕМИЛИ ДА СИЂУ С ЧАРДАКА...

5

АЛИ У ТРЕНУТКУ КАД СУ ЊИХ ДВОЈИЦА ВЕЋ ПОЧЕЛИ ДА СЕ СПУШТАЈУ...

6

ХА! ХА! ХА! — ОВИ СУ, ИЗГЛЕДА, МИСЛИЛИ ДА СМО МИ ВЕЋ СВИ ОТИШЛИ — ОСТАЋЕ ОНИ ТУ СВЕ ДОК НАШ ГОСПОДАР НЕ СТИГНЕ КУЋИ...

Питагорина теорема — није Питагорина

Још у вишим разредима основне школе научили смо Питагорину теорему: „Збир квадрата над катетама правоуглог троугла раван је квадрату његове хипотенузе”. Међутим научници су недавно озбиљно посумњали да је Питагорина теорема заиста његова. Стари историчари Праклос, Плутарх и Витрувије забележили су у својим списима да је једном Питагора обрадован неким својим

открићем из области геометрије жртвовао боговима једног бика. Али, њихова мишљења о томе какво је откриће у питању, веома се разликују. Плутарх, например, сматра да је то био неки задатак из конструисања, док Витрувије каже да је то било откриће правоуглог троугла са странама 3, 4 и 5.

Данас је, међутим, познато да се теорема која се приписује Питагори наводи још у текстовима писаним клинастим писмом 1.200 година пре његовог рођења, па није искључено да је о њој он сазнао у Вавилону.

И слике, и цртежи...

Не преносе се електронским путем само писма, него и цртежи и слике. У Америци је уведена и служба за телефаксимиле. Копија једног писма од 600 речи путује од Вашингтона до Сан Франциска свега 6 минута и стаје 7.90 долара. Телеграм са оволико речи стајао би пет пута више. Вашингтон, Њујорк, Чикаго, Сан Франциско и Лос Анђелос већ су међусобно повезани овом службом.

За мерење морских дубина...

Сасвим мали појас за спасавање, на коме се налази радиоотпремник и мали хидрофон (назив за подводни микрофон) служиће за мерење дубине мора. Пошто се појас спусти на површину воде, испод њега, не много дубоко, изврши се паљење експлозива. Звук и одјеци које вода проноси до микрофона емитује отпремна станица. Те звуке прима радиоапарат авиона који лети изнад места опита и стручно лице, на основу примљених и на траци забележених звукова, одређује дубину морског дна.

Ново занимање

Једна жена из Њујорка дошла је на идеју да се бави једним чудним послом: да води кучиће у шетњу. За ту услугу она тражи само неколико долара. Али, њој се посао исплати јер у исто време води пет до шест кучића, а поделила их је у три шихте. Пре подне изводи у шетњу мале кучиће, после подне веће, а велике увече. Ако је потребно неке пребаци и таксијем. Посао је толико разгранала да је морала узети и помоћнике.

ПЕСМА ИВА МОНТАНА

Иво, монта! Иво, монта!... викала је 1924 године у пролеће готово свакодневно једна крупна црноока Италијанка са мансарде суморне перифериске куће у Марсеју.

Била је то жена сиромашног али слободоумног италијанског метлара Петра Ливија из Монсумано Алда који је пред налетом италијанског фашизма пребегао у Француску. Дечак кога је из свег гласа позивала био је њен трогодишњи синчић Иво Ливи увек заузет тумарањем по прљавом марсејском предграђу. Био је то кварт странаца у коме се могао чути сваки језик сем француског. Њихове најближе комшије били су Арапи, Пољаци, Мађари, Југословени.

Искварени марсејски дијалект претворио је италијанско „Иво, монта“, што значи „Иво, попни се“, у Ив Монтан. Тако је данас најславнији француски шансонијер добио свој псеудоним. Увек близак народу он је задржао име које му је дао марсејски пук.

Пошто је освојио Француску и Европу данас већ зрео и у пуној снази, Ив Монтан је кренуо у САД. Можда би он већ био Американац да породица Ливи 1924 године није закаснила само за два дана са тражењем визе за САД. Зато, сада као странац долази да освоји америчку филмску публику и славног писца Артура Милера.

Мерилин Монро није хтела ниједног од америчких глумаца које су јој продуценти нудили за нов филм. У последње време она све више испољава интелектуалне амбиције и жели да игра у озбиљнијим и садржајнијим филмовима. Када су јој за партнера понудили Грегори Пека одговорила је одлучно „не“! Завртела је главом у знак негодовања и када је чула имена Рока Хадсона, Френка Синатре, Фред Астера и других. Али је изненада одушевљење прелетело преко њеног лица када је чула име Ив Монтана. Тај Француз италијанског порекла је љубимац и најомиљенији шансонијер. Артур Милер се са задовољством сложио да он буде Мерилинин партнер и тумач главне улоге у његовом филму „Вештице из Салема“.

Са Монтаном допутовала је у САД и његова жена Симон Сињоре. Брачни парови Милер и Монтан постали су нераздвојни. Ив Монтан је на пречац освојио амерички филм. Интелектуалци одају пуно признање његовом таленту. Радници у њему препознају себе.

Његов „Бетлинг Џое“, сјајна пародија на безобзирност америчких пословних људи већ одавно је постао хладан туш за све оне којима се независност, простосрдачност и демократичност метларевог сина не допадају.

Животни пут француског певача шансона који и као филмска звезда почиње да блиста био је тежак. Његов отац је у Марсеју производио метле као и раније у селу недалеко од Фиренце. Већ у једанаестој години мали Ив је постао помоћник келнера у једној кафани, а годину дана касније у једном бару. Затим је био радник у фабрици конзерви, па фризер за даме. Али он је надасве желео да постане уметник. Када је видео Астера учинило му се да је рођени балетмајстор, у Фернанделу је препознао себе као комичара, а Шарл Трене му је појачао жељу за шансоном.

У Марсеју је живео тада један импресарио који је организовао турнеје познатих певача. Једном приликом били су на програму Фернандел, Трене и Морис Шевалије. Ив Монтан је замолио да и њега приме.

— Ако се не плашиш да ће те извиждати, ти пођи — одговорио је једноставно импресарио.

Ив Монтан се плашио. И још више; имао је ужасну трему, осећај страха који га ни до данас није напустио. Није имао ни репертоар. Његов италијански нагласак је био смешан. Па ипак, купио је карирани капут, дао је последњи грош за кравату и улетео у велику пустоловину. Публика се много смејала кад га је чула али му је дозволила да заврши.

То није био тријумф али је Ив Монтан пробио лед. Био је симпатичан, допадљив и деловао је мушки.

Ускоро се, по други пут, сенка фашизма наднела и над Ив Монтаном. Француска је била окупирана. Певач-почетник постао је металски радник. У слободним часовима прерушен у циганина или козака играо је и певао у ноћним локалима. Американци су у окупираној Француској уживали велике симпатије. Његов репертоар чини, „вестерн“ и каубојске песме с којима постиже велик успех али доживљује и неприлике.

Ослобођење је дочекао у Паризу са 200 франака у џепу. Појавио се поново пред публиком у карираном сакоу. Дочекао га је звиждук. Од тог дана Ив Монтан је скинуо капут и пева и игра само у кошуљи и без кравате.

Познанство и симпатије са великом певачицом Едит Пијаф открили су сву снагу његовог талента али га упозорили и на његове недостатке: сувише незграпне покрете, лош акценат и слабу дикцију.

Од Едит Пијаф је Ив Монтан научио да ради. Био је и остао чак и у највећој слави најсавеснији и најмарљивији шансонијер и глумац. Сваку певачку турнеју припрема бар по годину дана. Прочита 2.000 шансона да би одабрао 20! Месецима ради и понавља са оркестром. Своје песме прво испроба пред најразноврснијом публиком и тек онда се појави у Паризу. Мада је најпопуларнији певач Француске још узима часове из дикције, игре и мимике.

У Холивуду очекује пуно признање али свима обећава да ће увек остати само свој.

КОЛИКО И НАЈСКУПОЦЕНИЈЕ СЛИКЕ...

Књиге које су илустровали чувени сликари или које су у малом броју примерака штампане пре више стотина година, достижу сада при продаји фантастичне цене. Библиофили који су 1939 године купили књигу „Тартарен Тарасконац“ са илустрацијама данас славног Раула Дифиа платили су за оно време, фантастично много — 40.000 динара. Данас се међутим, она не може добити за мање од 600.000 динара. Има и обрнутих случајева. Књиге које су око 1900 године илустровали у то време чувени сликари Лесоније и Лепер стајале су тада хиљаду златних франака, а данас се могу добити за свега 10.000 динара.

Од свих књига сада су најскупљи калиграфисани рукописи средњовековних калуђера. Тако је један примерак Старог завета из енглеског манастира Сен Албанс недавно продат за 91 милион динара!

Врло много вреде и друге књиге штампане пре 16 века. Тираж ових издања је ретко износио више од 300 примерака јер је хартија била скупа а интересовање за књиге мало. Ратови, разарања, пожари, глодари и инсекти учинили су током векова да је број таквих књига данас сасвим мали.

Само прва издања књига штампаних после 16 века имају неку вредност. Паскалове „Мисли“ објављене 1670 године као друго кориговано издање, значајне су само захваљујући томе што су штампане без последње стране на којој су се у првом налазиле исправке.

Има колекционара који скупљају само необичне или минијатурне књиге. Енглески библиофил Луис Бонди има 5.100 минијатурних књига од којих су многе још мање од кутије за палидрвца. Најмања књига на свету из те колекције може да се смести у прстен. Израђена је у Италији 1897 године а штампар је прво ослепео а затим полудео.

„Оживела“ у 17 веку...

Као многа друга знања и вештина копања тунела била је заборављена после пропасти римског царства да би оживела тек у 17 веку. Године 1679, приликом прокопавања једног тунела у Француској за разбијање камена први пут у историји употребљен је експлозив. До тада су копачи тунела пробијали камен чекићима, лопатама и пијуцима користећи се усто понекад старим „триком“ за лакше разбијање стена. Наиме, загрејали би камен помоћу ватре, а затим преко њега излили хладну воду: услед нагле промене температуре слојеви стене су пуцали.

Данас, екипе које копају тунел испод Мон Блана имају џиновске бушилице тешке 75 тона.

Изнад Земљине сфере

Научници из телефонске компаније „Бел“ надгледају радове на подизању експериментални станице у Холмдену, у држави Њу Џерси, која ће да шаље и прима радиотелефонске поруке путем вештачког сателита. Станица се састоји од две врло јаке антене. Користећи се сателитом као релејном станицом, инжењери ће упућивати радиосигнале с једног краја Америке у други. Сем тога, покушаће да га употребе као релеј за телевизиске преносе чиме ће се просечан домет једног досадашњег релеја повећати за 900 пута.

Биљка управља аутоматом

У лабораторији се гаси светлост. У тами као да „дрема” биљка која служи за опит. Време протиче. Између листова биљке и спољашње средине појачава се размена воде, повећава влажност ваздуха изнад површине листова. Значи, потреба биљке за светлошћу постаје све јача. О томе „дознају” електронски апарати постављени у близини који тренутно реагују на измењено стање и помоћу нарочитог релеја укључују светлост. Али, прошло је још 14

часова и размена воде између лишћа и средине нагло се смањила. Аутомати брзо гасе светлост. Тако помоћу електронских апарата биљке саме „регулишу” услове свог рашћења, „руководе” променама у режиму осветљавања и по потреби укључују и искључују светлост.

Ови занимљиви опити совјетског научника Карманова говоре да ће у блиској будућности помоћу још савременијих средстава електронике и кибернетике наука бити у стању да сазна многе засад непознате чињенице из живота биљака, што би омогућило да се њихов ток рашћења мења према потребама човека.

Како су постала ИМЕНА

Земља црних капа

У Узбечкој ССР је

КАРАКАЛПАЧКА АССР

са површином од 159,2 хиљада км^{2} и 460.000 становника, који се баве земљорадњом у долини Аму-Дарје, риболовом по Аралском Језеру и номадским сточарством по сувим степама. Ова земља је проглашена за АССР 11 маја 1925 године, а назив јој потиче по имену народа Каракалпака, што значи „Црних капа“.

Река јануара

Главни град Бразилије зове се

РИО ДЕ ЖАНЕИРО

а лежи на обали истоименог залива Атлантског Океана. Има око 2,7 милиона становника и финансиски, трговачки и индустриски је центар Бразилије. Преко његове лукс извози се: кафа, шећер, кожа, манганова руда, дрво, памук, воће, а увози: нафта, цемент, пшеница, машине и друго. Назив града у преводу са португалског значи „Река јануара“. Експедиција Америга Веспучија открила је улаз у залив 1 јануара 1501

ШЕТЊА кроз Народни МУЗЕЈ

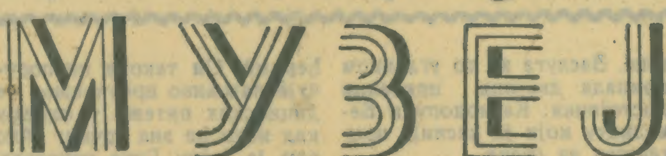

На тргу Републике у Београду, у згради која захвата четири улице, са улазом из Васине број 1, од 1952 године налази се Народни музеј.

Какве све драгоцености он чува у својим блиставим низовима соба може се оценити тек када се детаљно разгледају све изложене ствари.

Поглед у витрине

А поглед се отима још из пространог хола, прво десно ка археолошком делу где у витринама стоје ископине налажене у разним крајевима наше земље. Ко се служио по судама од печене земље и ко их је правио остаће, наравно, тајна али су најстарији изложени примерци из млађег каменог доба. Несиметричан облик првих указује на самоукост „мајстора“, али доцнија грнчарија је чак и бојена и личи на нашу данашњу керамику. Ту су и „убојна средства“: бодежи, ножеви и секире; и женски накит — гривне и ланци, доцније чак и перле од обојеног камена. И оклопи ратника — налик на маске. Али и капители камених стубова неких античких храмова у најфинијој резбарији. По поду од мозаика ко зна ко је некад и негде корачао.

Новчићи од злата, сребра и других метала ковани, можда, данима да би добили округао облик сада смирено леже под стаклом, иако су некад пролазили кроз многе руке и били узрок многих недаћа.

У просторији са леве стране хола налазе се радови савремених вајара: поред других уметничких радова, ту је огромна глава Мештровићевог „Срђе Злопоглеђе“ и његов „Краљевић Марко на коњу“. Ту је и „Свирач на харфи“ Томе Росандића и „Роб“ Сретена Стојановића, „Композитор Лисински“ Вање Радауша а „За плавом птицом“ гледа дечак Петра Палавичинија.

У миру малог хола на првом спрату четири бисте од белог мермера скромно стоје уза зидове. То су радови Петра Убавкића: „Циганка“, „Жена с велом“, „Краљица Наталија“ и симболично, на постољу од две мермерне књиге, Вук Караџић. А цео зид ту заузима платно Паје Јовановића „Душанов законик“ и у међуспрату степеништа такође његов рад истих димензија „Велика сеоба Срба“.

Дела из тешких времена

Али документи о настанку нашег сликарства враћају нас у прошлост, у 12 век, време оснивања српске државе под Немањићима. Средишта културе биле су тада цркве. Ту се стицала писменост па се ту родило и наше сликарство. Негована је само једна врста — фреска — рад посним бојама на свежем малтеру зидова. У музеју су копије фресака из ране Комненске школе, Градца (13 век), из времена Ренесансе Палеолога, из Моравске школе само један детаљ. А оригинали су из Ђурђевих Ступова и мале сеоске цркве изнад Студенице — Палежа. Баш ови последњи нам доказују да наше фреско сликарство нема само дворски и феудални карактер већ да је оно продрло у народ.

У тешким приликама под Турцима оно се полако гаси мада баш захваљујући народним уметницима траје до половине 17 века. Уступа место иконографији која се нарочито негује у Војводини после Велике сеобе народа 1690 године. Већ друга половина 18 века даје нове генерације уметника који се школују на академији у Бечу и усавршавају у Италији под утицајем Барока. У Музеју се налази велики део иконостаса из Орловата рад Теодора Димитријевића-Крачуна и иконе на дрвету непознатих мајстора, али уколико оне постају ређе утолико чешћи портрети знаменитих личности тога времена.

Као одјек Француске револуције ствара се нови стил, класицизам, неговање портрета са брижљиво обрађеном физиономијом и детаљима одела. Арса Теодоровић који је у Темишвару имао своју сликарску школу, израдио је портре Ивана Вучковића Стратимировића и генерала Дуке, Јаков Орфелин Владике Шакабенте, Теодор Илић-Чешљар „Епископа Авакумовића“, Павел Ђурковић „Младог Вука Караџића“, а Димитрије Аврамовић Симе Милутиновића и Вука. Ту је и „Аутопортре“ младе Мине Вукомановић, Вукове кћери.

У првој половини 19 века Василије Божић први даје мртву природу а Катарина Ивановић, доцније, изванредно слика грожђе. Синтезу овог правца претставља Константин Данил са својим портретима и мртвом природом.

Даљи утицаји...

Под утицајем романтизма на Западу родио се и наш, са основном карактеристиком — композиција. Јован Поповић међу првима поред ликова уноси пејсаж бар као позадину (Дете с јагњетом), Љубомир Александровић је свеж са својом „Берачицом“, а Ђура Јакшић, бујни романтик, дао је поред портрета и догађаје: „Караула“, „Смрт Карађорђа“ и друге. Посебно место заузима Стева Тодоровић који је имао у Београду прву сликарску школу али у исто време и прву гимнастичку, па је из те области приказана и једна његова слика. Његов „Манастир Манасија“ крчи пут пејзажу као и „Пејзаж с кравама“ Милоша Тенковића.

Претставници и веома плодни уметници нашег „академског реализма“ су Урош Предић („Херцеговачки бегунци“, „На мајчином гробу“ и друге), и већ на почетку поменути Паја Јовановић, у чијем је родном Вршцу отворена сада у спомен стогодишњице његовог рођења изложба његових радова.

Са повратком на територију Србије наше сликарство почетком XX века све више се оријентише према Француској, нарочито Паризу, који постаје центар уметности. Међу најранијим нашим импресионистима су Риста и Бета Вукановић, Марко Мурат са својим свежим и светлим бојама (Пејзаж из Дубровника) и Влахо Буковац, (чија се стална галерија слика налази у Цавтату) „Аутопортре“ и велика слика Краљице Наталије. Затим Милан Миловановић са неколико својих сунчаних пејзажа из Далмације и Коста Миличевић (Пролеће). Ту су и четири Словенца који су радили у Шкофјој Локи: Рихард Јакопич (Брезе), Матија Јама (Брезе у шуми) Иван Грохар (У пољу) и Матеј Стернен (Девојка с књигом). Надежда Петровић прелази оквире импресионизма приближавајући се фовизму (Нотрдам у Паризу, Ресник, Аутопортре).

Између два рата изграђују се нови уметници, „модерни“, чији су радови у духу европског сликарства: „Бели божури“ Петра Добровића привлаче одмах поглед као и „Мртва природа“ и „Сарајево“ Јована Бијелића. Игњат Јоб је чувен по својим сликама са мора (Младо вино), а Сава Шумановић по својим сремским пејзажима (Улица у Шиду). Ту је аутопортре Моше Пијаде, ту је и „Мртва природа“ Стојана Аралице, и „Лимунови“ Мила Милуновића и „Аутопортре“ Зоре Петровић. Марко Челебоновић са својим „Цвећем“, Милан Коњовић са „Житом“. Недељко Гвозденовић приказује „Парк“, Михаило Петров „Црвени пејзаж“. Андрејевића Куна познајемо по Аутопортрету, Предрага Милосављевића по сликама из Париза. Ту је и песник црногорског пејзажа Петра Лубарде поред још многих других.

У холу на другом спрату почиње уметност страних мајстора: неколико скулптура, а у посебној малој одаји је графика. Најстарија слика, опет икона, из 15 века припада италијанској школи а опет њеној из 17 века „Pieta“. Ту су и слике старе фламанске, холандске и француске школе. Чувена Барбизонска школа формирана под утицајем енглеског и холандског пејзажа са почетка 19 века претстављена је чувеним пејзажистом Камијом Короом („У парку“ „Сена код Шатуа“).

У сали импресиониста привлачи пажњу „Руанска катедрала“ од Монеа, из серије сличних јер ју је сликао под различитом светлошћу, Реноар, сав у јасним бојама, познат је као сликар фигура („Жене с кишобранима“). „Трг француског позоришта“ сав у покрету дело је Писароа, Едгар Дега слика балерине а Тулуз-Лотрек „Портре младе жене“.

Ван Гог са својом „Сељанком“ и његов пријатељ Пол Гоген са „Тахићанком“ отварају врата фовизму, враћању на чист инстинкт. Али његов покретач је Матис (Пурпурне букве), и његови другови: Вламенк (Снег) Дерен (Предео) и Холанђанин Ван Донген (Портрет).

Од кубиста је био и остао најпознатији Пикасо (Глава жене) Андре Лот (Портре жене).

Ту је и Шагал (Човек и крава) и „Сестре“ Марије Лорансен и Сизан Валадон (Ваза са цвећем) али и њен несрећни син Морис Утрило са својом „Лудницом“.

У посебним одајама су енглеска, немачка, фламанска, холандска и руска уметност, а затим појединачно заступљене бугарска, мађарска, румунска, грчка (Спирос Витакос „Портре Уроша Предића“). Све оне носе у новијем стваралаштву париске утицаје. Једино је руска донела новину — позоришно сликарство. Узложена је скица Александра Бенуа за „Идиота“ и Дубожинског за „Евгенија Оњегина“.

Само један део великих драгоцености

Ово је само покушај да се изнесе бар мали део уметничких радова које поседује Народни музеј, иако ни он због скученог простора не може да нам прикаже све своје драгоцености.

КОЛИКО ЈЕ ШИРОК АТЛАНТИК

Просечна ширина Атлантског Океана износи 5.500 километара. Али, ако ту урачунамо и мора која су с њим у вези, онда ширина Атлантика мерена од Црног Мора до Мексичког Залива износи 13.000 километара. Највећа његова дужина, пак, рачунајући ту и базен Северног пола достиже 21.000 километара.

Ко је пронашао фотоапарат

Леонардо да Винчи, „универзални геније“ како га неки називају јер је био сликар, вајар, архитект и инжењер, дао је, још 1500 године, први опис „камере опскуре“. То је била једноставна камера са отвором, без сочива. Иако је фотографски апарат био тиме пронађен, тек 1822 године начињене су помоћу „камере опскуре“ прве фотографије јер се у време Леонарда да Винчија није знало за плоче и филмове осетљиве према светлости.

Где живе највиши људи

Људи високог раста, па чак и прави „џинови“ могу се срести у свим крајевима света. Ипак, као највиши људи на свету сматрају се Патагонци који живе на крајњем југу Јужне Америке. Просечна висина Патагонца износи 1,80 метар, док је просечна висина мушкарца узета за читаво човечанство свега 1,65 метар.

Токиска Ајфелова кула се криви

Познато је да је у Токију прошле године саграђена џиновска гвоздена кула која претставља слику и прилику париске само што је од ње 15 метара виша. За 11 и по месеци њу је посетило 5 милиона Јапанаца. Мада је саграђена готово сто година после своје париске сестре Токиска кула је почела да се криви и стручњаци су забринути јер ће ускоро морати да је руше. Овај пример показује да инжењери атомског доба понекад заостају за колегама из времена када нису постојали ни авиони ни аутомобили.

Почасни грађанин

Салваторе Квазимодо, овогодишњи добитник Нобелове награде за књижевност, биће проглашен за почасног грађанина Месине на Сицилији, одакле је родом. Универзитет у Месини доделиће му титулу почасног доктора за литературу и филозофију да би му земљаци одали признање.

Све због трговине

Швајцарци су познати светски произвођачи сирева. Та вештина им доноси и знатна девизна средства Да би придобили што већи број купаца увели су једну новину — у једној истој кутији пакује се и по шест врста сирева.

Конкурент Јужној Африци

Недавно су совјетски геолози открили веома богата налазишта злата на Араратској висоравни. Експлоатација нових рудника злата почиње у овој години, а они ће постати велики конкурент јужноафричким рудницима.

Немачка на трећем месту

Јапан је прошле године опет сачувао место у бродоградилишној индустрији. На другом месту је Велика Британија, па Западна Немачка на трећем.

Јапан још од 1958 године држи прво место. Прошле године он је изградио укупно бродова 1,72 милиона бруто регистарских тона. Британија је произвела 1,37 милиона, а Западна Немачка 1,2 милиона тона.

Али и поред овако велике изградње не достижу се раније године. Британија је например у 1958 години саградила 1,4 милиона бруто регистарских тона. У читавом свету, без Совјетског Савеза, Кине и источноевропских земаља, изграђено је 1959 године 1.429 бродова, парних и моторних, од 9,58 милиона тона.

У погледу укључивања нових бродова у пловидбу прошле године је на првом месту била Велика Британија. Њен бродски парк је обогаћен са 2,06 милиона бруто регистарских тона. За њом долази Норвешка са 999.385 тона, Либерија са 857.143 тоне, Сједињене Државе са 641.403 тоне, Холандија са 584.571, Француска са 519.486 и Италија са 516.756 тона.

Електронским путем...

Сточари имају увек тешкоће да утврде дебљину сланине на живим свињама. Наука им је сада то олакшала. У Америци је конструисан електронски инструмент који ради помоћу ултракратких таласа. Са највећом прецизношћу он емитује зраке који се одбијају од кости свиња и скала уграђена у овај апарат аутоматски бележи дебљину масног ткива. То омогућује да се добије сланина „по мери“.

године на чијој је обали сада град. Сматрајући улаз у залив за ушће велике реке Веспучи га је назвао Rio — река, а како га је открио 1-ог јануара, додао му је de Žaneiro — тј. јануара.

Војни логор

Име једног од највећих градова у Ирану (у Персији).

ИСФАХАНА

у преводу са староперсиског значи Војни логор. Исфахан има око 220.000 становника који се баве израдом памучних и свилених тканина, броката, муслина и — оружја.

Каменолом

Са пуним правом носи овакво име италијански град

КАРАРА

(око 70 хиљада становника), који лежи 6 км северно од обале Лигуриског Мора. Његова околина је позната по одличном мермеру, од којег је саграђен готово цели град. Због камена ту се налази и италијанска Академија вајарства као и атељеи многих италијанских и страних вајара. Назив града потиче од латинске речи Quadraria“ — место где тешу камен у облику квадрата, тј. каменолом.

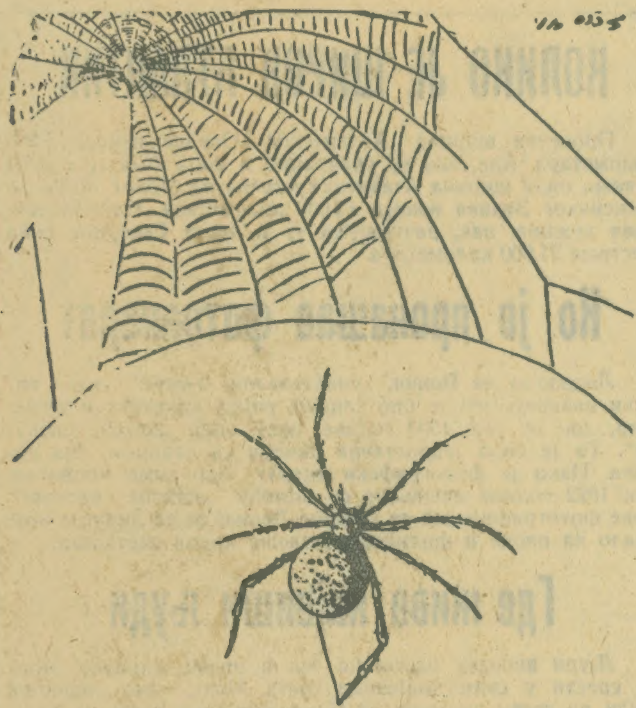

ЈАЧА ОД ЧЕЛИКА

Паучина је јача од челика јер његова нит исте дебљине није толико отпорна. „Свила“ за паучину производ је жлезда. Из њих кроз стотине канала у сићушним млазевима који се брзо сједињују излази влакно дебело 0,0000843 сантиметра. Један паук у стању је да испреде више од 450 метара паучине.

БАСНОСЛОВНА КРАЂА КЊИГА

Полиција у Гетингену у Немачкој, ухапсила је берлинског књижара Кригера, који је после рата успео да из многих јавних библиотека покраде књиге у вредности 20 милиона марака. Специјализовао се нарочито за изношење научних књига. Само приликом хапшења у његовој хотелској соби су пронађене књиге за 20.000 марака.

ПРЕСТАЛА ДА ПОСТОЈИ...

Најстарија железничка пруга недавно је на свечан начин отпраћена са овог света. Пруга узаног колосека која је у Енглеској везивала град Мамбл са станицом Ојстермут саграђена је 1805 године а у прво време су њене вагоне за по 12 путника, вукли коњи.

ВЕРИДБА ВАСИОНСКИХ МАЈМУНА

Мајмуница „Мис Сем“ која је недавно у једној ракети отишла до 15 километара висине званично је по повратку верена за мужјака Сама, који је 4 децембра прошле године путовао у васиону до 85 километара. Одмах после свадбе младенци ће бити послати на свадбени пут у једној ракети која ће се винути у висину од преко 100 километара. Ова необична научна свадба ће дати податке о генетичким последицама ракетних летова.

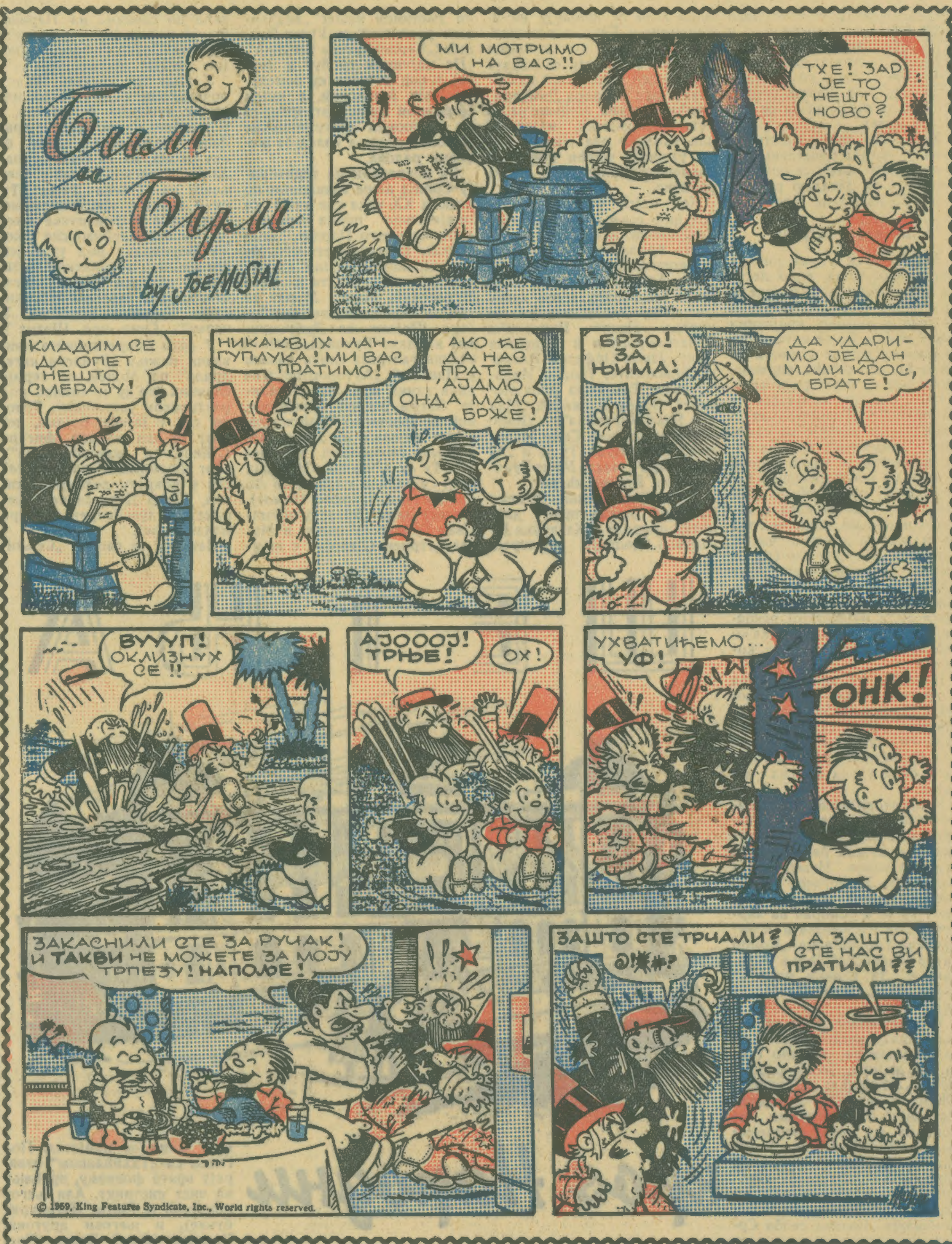

Медицина кроз векове

У ТАМИ РАНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА

Пропаст римског царства, дуго предвиђана и неизбежна, постала је стварност. Варварске хорде преплавиле су царство. Пљачке, болести, несигурност и сталан страх учинили су да стари богови изгубе свој значај јер нису могли да помогну. Ни нова вера, хришћанство, није могла да пружи никакву помоћ, али је уместо ње нудила наду у оно што ће доћи после живота на земљи. Христова наука прогласила је „земаљску“ медицину непотребном. Христос је врховни исцелитељ, спаситељ тела и душе. Вера у њега, његове ученике и учење цели све болести.

Потпуна вера у божанску милост не само да је одбацивала потребу за испитивањем узрока болести, него је такве покушаје проглашавала за грех. Лекар који лечи болеснике рационалним методама грешно се меша у божанске послове. Према схватањима раних хришћана, употреба лекова знак је недостатка вере, а сама медицина сматрана је безбожном науком. Ненегована, неподржавана, па чак и проклета, медицинска наука не само да није напредовала, већ је потонула у општу таму раног Средњег века.

Сви мистични начини лечења вером, као што је полагање руке на болесника и ношење разних амулета, добили су званичан благослов цркве. Природна последица тога било је потискивање световних лекара у позадину. Међутим, то не значи да су они потпуно ишчезли. На дворовима франачких и германских краљева и даље су се налазили лекари који су имали некакво медицинско знање. Али, њихов положај није био нимало завидан. Када је краљица Астрагилд добила кугу, захтевала је као последњу милост од свог мужа Гунтрама Бургундског, „доброг и богобојазног принца“, да одмах после њене смрти погуби лекара који ју је лечио. Жеља јој је била испуњена и, како бележи један хроничар, „анђеоска краљица и неспособни доктор кренули су на истовремени и надамо се, мирни лет у непознато“.

За прост народ вера је била једини лек. Други му није био дозвољен. Бискуп Грегор од Тура претио је да ће сваког болесника који потражи помоћ од световног лекара прогласити јеретиком. Ходочашће на гроб светог Мартина излечиће сваку болест, тврдио је он. Ако болесник има дизентерију нек поједе мало земље са свечевог гроба, а ако му је запаљен језик, нека лизне ограду његовог светилишта.

Безбројни хришћански „рецепти“ овакве врсте узрок су мишљења да је читав Средњи век био један бескрајно дуг период назадовања медицине. Међутим, ова осуда није потпуно тачна. Јер, мада су научна истраживања била у стању потпуне залеђености, традиције старе рационалне медицине још су се ту и тамо задржале.

После периода страховитог противљења списима Галена и Хипократа, поједини чланови цркве постепено су постајали све трпељивији према грчкој и римској медицини. Мада је мало учињено за њен даљи напредак, основне медицинске идеје поникле у Грчкој нашле су уточиште у ризницама манастирских библиотека. Заслуга за то углавном припада двојици црквених достојника: Касиодору и Бенедикту који је касније проглашен за свеца.

Касиодор (490—595?) је више година био нека врста првог министра на двору Теодорика, остроготског владара Рима. Он је утицао на краља да сачува медицински систем затечен у Риму и да чак заштити његов даљи развој. Кад се Касиодор повукао из политичког живота у манастир који је подигао у свом родном крају, понео је са собом многе старе медицинске рукописе. Мада је црква одбијала да прими античку медицину, Касиодор је за њу имао само похвале. „Проучавајте хипократске књиге о травама и начинима лечења које сам скупио у својој књижници и наменио их вама,“ — наређује он својим калуђерима. Он такође препоручује пажљиво проучавање медицинских цртежа у случају кад неко не зна грчки: „Ако вам је језик Грка непознат, проучавајте Диоскоридову књигу о травама... који је пољске траве нацртао запањујућом тачношћу“.

Бенедикт од Нурсије, оснивач чувеног манастира Монте Касино (529), истакао је као једну од најважнијих манастирских дужности бригу о болеснима. Уместо пасивне побожности и аскетизма, он је својој сабраћи прописао корисно читање и преписивање рукописа, изучавање медицине и бригу о врту с лековитим травама.

Уз неке манастире били су за путнике-пешаке основани конаци који су се временом развили у прихватилишта за старе, беспомоћне и болесне. То су, могло би се рећи, биле болнице без лекара где су болесници на известан начин неговани, али нису били лечени.

ПРОТИВ ЗИДА СТРАХА

Постижући све већу брзину, човек је после звучног зида наишао на разне друге препреке: неке су се створиле услед несавршености авиона, друге услед састава атмосфере, па се тако стигло и до „зида страха“. Први су употребили овај израз британски лекари, а ево како је до њега дошло:

Ваздухопловни и медицински стручњаци Велике Британије установили су да се више десетина несрећних случајева у Енглеској догодило потпуно на исти начин. Сви настрадали пилоти у одређеном тренутку нису били у стању да на време изврше исправљање апарата.

Стручњаци се нису задовољили овим резултатом. Начинили су нарочиту кабину за експерименте на земљи и затражили добровољне пилоте над којима ће се спровести опити. После низа експеримената сазнали су врло занимљиву ствар: у организму пилота постојала је извесна „грешка“. Од тренутка кад мозак донесе одлуку да рука учини покрет и интервенише помоћу управљача апарата до тренутка извршења ове одлуке протекне извесно време које пилот не може де скрати а то је „закашњење“ сасвим довољно да се догоди несрећа.

Пошто су резултати били сасвим тачни, Енглези су покушали да несавршеност механизма између човекова мозга и његове мишице реше електричним мозгом, но труд им није успео. Загонетку су решила четири совјетска инжењера: Кобрински, Цисина, Цајтлин и Јакобсон. Уместо да конструишу електронски мозак, који ће да донесе и спроведе одлуку, они су израдили вештачку руку која је у непосредној вези са потстицајем из пилотова мозга. Механизам вештачке руке ступа у дејство без закашњења, не као природна човекова рука, и спречава несрећу.

С П О Р Т С К И З А Б А В Н И К

СТАРЕ И НОВЕ ОЛИМПИЈАДЕ

✫ Олимписке игре одржаване су у част Зевсову у Олимпији. По легенди основао их је Херакле.

✫ Прва олимпијада била је 776 године пре наше ере. Отад па до краја IV века игре су одржаване сваке четврте године усред лета у Елиди, док их римски цар Теодосије I није забранио 394 године. Најновија истраживања доказују да су олимписке игре постојале и пре 776 године, негде између 1253 и 884 године пре наше ере. Олимписке игре уопште обухватају период од 3000 година.

✫ Игре су биле симбол мира и за време њиховог трајања престајало је свако непријатељство међу Грцима. Жене нису имале права да у њима учествују.

✫ Време између једних и других олимписких игара звало се олимпијада, а данас се под тим именом не подразумева то протекло време него сама свечаност такмичења.

✫ Такмичари су се заклињали да су јелинског рода, да су слободњаци, да су прописно вежбали у школи и да ће се придржавати правила игре.

✫ Петог дана проглашавани су победници на веома свечан начин.

✫ До 1896 године, када су обновљене одржане су 294 олимписке игре. Од 1896 досад одржано је још 16 олимписких игара и то сваке четврте године.

✫ Шеста, Дванаеста и Тринаеста олимпијада нису одржане због Првог и Другог светског рата, али се рачуна као и да су одржане. Осим тога било је и седам зимских олимписких игара.

✫ Пјер де Кубертен (1863—1937), Француз, идејни је и организациони творац првих савремених олимписких игара по угледу на старе грчке олимпијаде. Његовим настојањем организоване су прве олимписке игре у Атини 1896.

✫ Спортисти из 12 држава учествовали су на првим обновљеним играма у Атини. Било је 400 такмичара који су се десет дана борили у лакој атлетици, мачевању, гимнастици, бициклизму, тенису, пливању, стрељаштву, дизању тегова и рвању.

УЗАЛУДНА НАСТОЈАЊА...

Сви олимписки рекорди су били већ по неколико пута поправљани али је само један остао до данас необорен. Узалуд су атлетичари свих земаља на три олимпијаде после рата покушавали да оборе Овенсов рекорд из Берлина у скоку удаљ.

Највећи успех у скоку удаљ који се и највише приближио Овенсовом рекорду, постигли су опет црни скакачи и то Вили Стил на Олимпијади у Лондону 1948 године, који је скочио 7,825 метара и Грег Бел на Олимпијади у Мелбурну који је скочио 7,83 метра. Граница од осам метара у скоку удаљ сматра се „званичном" границом, а онда је и Овенсов успех још већи, јер је он много пута прескочио ову границу што показује и његов светски рекорд који износи 8,13 метара.

Разлика између резултата првог носиоца златне медаље за скок удаљ на првој Олимпијади и последњег олимписког рекорда је огромна. На првој Олимпијади у Атини 1896 године Американац Клерк скочио је 6,35 метара а Овенсов рекорд износи 8,06 метара. Значи да је Овенс скочио готово два метра више него први носилац златне медаље.

Такмичење жена у скоку удаљ први пут је стављено у програм на Олимпијади у Лондону 1948 године. Слаба традиција ове дисциплине на олимпијадама учинила је да се на свакој новој постигне и нов олимписки рекорд.

На првом олимписком такмичењу жена победила је Мађарица Ђермати са резултатом 5,695 метара. Али овај резултат на следећим Олимпијадама у Хелсинкију и Мелбурну не би био довољан ни за бронзану медаљу. На олимпијади у Мелбурну златну медаљу освојила је Пољкиња Кшесинска-Дунска са резултатом 6,35 метара, а трећа је била совјетска такмичарка Двавишвилова са 6,07 метара, само два сантиметра мање од другопласиране Американке.

Припреме за олимписке игре у Риму

У децембру прошле године, за активно учешће на XVII Олимписким играма у Риму, пријавили су се учесници из 79 земаља. То је у историји модерних олимписких игара рекордан број. Други рекорд је у томе што је 60 земаља пријавило своје такмичаре за борбе у лакој атлетици. Према томе ова дисциплина ће у Риму бити на првом месту. Око 1200 спортиста из 60 земаља, бориће се од 31 јула до 10 августа за највеће признање — олимписке медаље — које уопште може спортиста у своме животу да постигне. Организаторе очекује тежак и компликован посао јер 1200 такмичара за десет дана треба да обаве низ пред такмичења да би се на крају организовале 34 финалне борбе које ће дати 34x3 победника и носиоце олимписких медаља. То значи да ће бити запослено и много тумача и преводилаца због разних језика којима такмичари говоре и потребе јединственог руковођења. На крају, треба рећи да ће бити запослено око 500 судија, неколико стотина помоћних судија и људи за везу, као и више десетина главних организатора.

Да се не би десило да велики број такмичара смета нормалном току борби установљен је — лимит. То је граница коју морају достигну ти такмичари ако желе да учествују на олимпијади.

НОВЕ ОЛИМПИСКЕ ИГРЕ ОДРЖАВАНЕ СУ ОВИМ РЕДОМ:

Ред. бр.	Година	Место	Број нација	Број учесника	Победници (незванично)
I	1896	Атина	13	484	Грчка
II	1900	Париз	16	1505	Француска
III	1904	Сент Луис	7	1609	САД
IV	1908	Лондон	22	2666	Енглеска
V	1912	Штокхолм	27	4742	Шведска
VI	1916	Берлин	—	—	није одржана
VII	1920	Антверпен	26	2741	САД
VIII	1924	Париз	45	3385	САД
IX	1928	Амстердам	46	3905	САД
X	1932	Лос Анђелос	39	2403	САД
XI	1936	Берлин	51	4069	Немачка
XII	1940	(Токио) Хелсинки	—	—	није одржана
XIII	1944	није одређ. место	—	—	није одржана
XIV	1948	Лондон	59	6005	САД
XV	1952	Хелсинки	69	5867	САД
XVI	1956	Мелбурн	73	5050	

БРОЈ ЗИМСКИХ ОЛИМПИСКИХ ИГАРА ОДРЖАВАН ЈЕ ОВИМ РЕДОМ:

I	1924	Шамони	16	306	Норвешка
II	1928	Сен Морис	25	518	Норвешка
III	1932	Лејк Плесид	17	307	САД
IV	1936	Гармиш Партенкирхен	28	756	Норвешка
V	1948	Сен Морис	29	932	Шведска
VI	1952	Осло	30	1178	Норвешка
VII	1956	Кортина д'Ампецо	32	1282	Русија

НАЈБРЖИ НА СТО И ДВЕСТА МЕТАРА

Каже се да је лака атлетика краљица спортова. И заиста је ванредно лепо посматрати снажне младиће у борби која захтева врхунац човекових снага, воље и издржљивости а остаје чисто витешка.

Много је изванредних тркача на сто и двеста метара, али најчешћи су победници били Американци а међу њима амерички црнци: Падок, Толан, Овенс, Дилар и вечито други Меткалф и Елер. Једино су два Канађанина Кер и Вилијамс, један Јужноафриканац Валкер и Енглез Абрахамс успели да прекину ланац победа америчких спринтера.

Највећи успех европских спринтера је једно друго у шест трећих места. Холанђанин Мартин Осендап, на Олимпијади у Берлину освојио је два трећа места. Он је и најбољи европски спринтер на досадашњим олимпијадама поред Немца Хофмана који је на првој Олимпијади у Атини освојио друго место у трци на сто метара.

Најузбудљивија трка на сто метара била је на Олимпијади у Хелсинкију када су четири прва тркача истовремено стигла на циљ.

Интересантно је да на првој Олимпијади у Атини није у програму била трка на двеста метара, али стављена је на другој Олимпијади у Паризу и тако је та трка постала такмичарска дисциплина.

Било је, и има, много изванредних тркача на сто и двеста метара али је само један — Џеси Овенс, амерички црнац на XI Олимпијади у Берлину освојио четири златне медаље, као нико пре а ни после њега. Овенс је с лакоћом победио у финалној трци на сто и двеста метара али је у предтрци постигао и боље време. Као круна свега био је његов скок удаљ 8,06 метара што је најстарији и досад непревазиђен олимписки рекорд. Готово је невероватно да један човек у току десет дана и после многих напорних предтрка постигне четири изванредна резултата: у трци на сто 10,3 и двеста метара 20,7; у штафети 4 x 100 39,8 и у скоку удаљ 8,06 метара.

Црни Овенс је тријумфовао као најбољи такмичар на досадашњим олимписким играма али нарочито у Берлину, када се свим силама упињао да побије нацистичку теорију о већој вредности германске расе над осталима. Успех Овенса натерао је избезумљеног Хитлера да напусти стадион у моменту када му је као најбољем такмичару Олимпијаде у Берлину требало одати признање.

Џ. ОВЕНС

НАДА ОЛИМПИЈАДЕ

Фина и трептава силуета плаве клизачице од деветнаест година потсећала је на стрелу, а њени покрети имали су грациозност птице у лету.

— Како лети! — одушевљавао се један од клизача опчињен њеном игром за време тренинга.

Млада девојка се подигла изнад леда, остала неколико тренутака у ваздуху, таман колико је било потребно да се окрене два и по пута око себе, и поново се спустила на лед описујући унатрашке лук око писте. Овакав скок се зове двоструки Аксел (према Акселу Ползену који га је први извео) и то је најтежа фигура у уметничком клизању. А ова млада плава девојка је Карол Хајс, најбоља клизачица света и велика нада Олимписких игара 1960 године.

Каролини родитељи били су родом из Минхена, али су се настанили у САД. Отац, Едвард Хајс био је пекар, а мајка, Мери или Меди како су је звали пријатељи, била је љупка млада жена с пуно воље за песму, сликање, игру и клизање.

Први велики поклон добила је Карол за свој четврти рођендан — ролшуе. Девојчица их је возила с лакоћом као што друга деца ходају или трче. Исте године добила је и клизаљке, које су касније постале сва њена љубав. Кад је напољу било сувише топло за клизање мајка ју је одводила на вештачка клизалишта.

Ускоро је као веома талентована била претстављена чувеном клизачком пару Пјеру и Андреи Брине, који су постали олимписки шампион а затим шампион света у уметничком клизању парова. Кад јој је Андре дала прве часове Карол је имала шест година. Учење је изискивало више новца него што је отац зарађивао. Зато је Брине решио да јој их даје бесплатно. Али, и све друго било је скупо: клизаљке, улазак на клизалиште и учење балета неопходно потребног да би се стекла грациозност. Морала је зато и мајка да се запосли.

Време је постављало још теже проблеме. Осим рада у школи и кући, Карол је морала да тренира 4 до 8 часова дневно. Устајала је већ у пола пет ујутру да би стизала на тренинг пре почетка школских часова.

Често ју је тренер опомињао кад је покушавала да изведе какву нову фигуру:

— Мисли, мисли на оно што чиниш!

Понекад и после два три часа вежбања ако не би задовољила тренера морала је да почиње све испочетка.

Тренирала је интензивно пет година пре него што је постала шампион САД у најмлађој категорији. Имала је тада једанаест година. Следеће године однела је победу јуниора. Као мезимац америчке екипе на шампионату света у Давосу освојила је четврто место.

Отада се са њом рачунало као са будућим кандидатом за титулу светског првака коју је дотле држала Тенли Олбрајт, такође Американка. Са циљем пред собом, — Олимписким играма 1956 године, — Карол је радила напорније него икад.

У међувремену припремала се за светски шампионат 1954 године у Ослу. На једном од последњих тренинга Карол се клизала заједно са својом млађом сестром Нанси. У једном моменту Нансина клизаљка зарила се дубоко у Каролину леву ногу пресекавши јој тетиву испод листа. Због ране она месецима није могла да тренира и веровало се да никад више неће ни моћи да се клиза.

Међутим, на шампионату света у Бечу 1955 године, — њеном првом интернационалном покушају после повреде — Карол је изазвала опште чуђење јер се пласирала као друга, иза Тенли Олбрајт. Отада је било јасно да ће се на Олимписким играма 1956 године и шампионату света, између којих је било свега петнаест дана размака, водити оштра борба између њих две. Олимписко такмичење у Кортини д' Ампецо, у Италији, било је врло узбудљиво, али је победила Олбрајтова, а у реваншу на светском шампионату у Гармиш-Партенкирхену у Немачкој, првак је постала Карол.

Исцрпљена али радосна, примила је златну медаљу и одмах поново као стрела прешла писту да би дар показала свом тренеру.

— Да, — рекао јој је њен професор Брине, — медаља је врло лепа, али ускоро ће се налазити само у орману. А оно што је важно то је да наставиш са истим тренингом да би и даље добијала овакве медаље.

Ускоро после такмичења сазнала је да јој је мајка, која јој је увек давала потстрек, оболела од канцера и да јој претстоји још свега неколико месеци живота. И заиста већ у октобру, после великог губитка, Карол је морала да преузме бригу о својој сестри и брату и да их чак помаже у њиховој спортској каријери, јер су и они били познати клизачи.

Многи су се питали откуд јој толико снаге за непрекидну борбу, а сама Карол о томе каже:

— Срећа је што сам за ривалку имала Тенли Олбрајт. Да њено клизање није било на тако високом нивоу, ни ја се не бих толико трудила да је победим.

После шампионата света 1956 године, Карол је однела три победе једну за другом. Последња је била 27 фебруара 1959 године. Претходне године на шампионату света у Паризу, од седам судија тројица су сматрали да је „изврсна". А дотле ниједан клизач није добио овакву оцену више од једног судије.

Карол је три пута била првак Америке. Последњи пут, фебруара 1959 године, у Рочестру, у држави Њујорк. Фигуре је тако сјајно изводила да су је свих пет судија једногласно оценили као најбољу.

Али и поред свега млада шампионка сматра да јој треба још година или две да би достигла највиши ступањ. Олимписке игре ове године су јој последњи циљ. После тога има друге жеље. Додуше, неће напустити клизање, али намерава да доврши студије и оснује породицу.

— Клизање је само привремено, а наука и породица чине цео живот, — каже Карол.

СИРАНОВ »БОРАВАК« НА МЕСЕЦУ

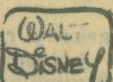

Како је један човек „стигао на Месец, шта је тамо видео и како се вратио на земљу" сазнаћемо ако се осврнемо неких 300 година уназад. Тај први „путник" био је лично Сирано од Бержерака, главна личност истоимене драме Едмона Ростана. Ту своју авантуру, доживљену само у машти, Сирано је описао у књизи која је значајна нарочито данас када су људи, уз помоћ науке, прегли да то путовање и остваре.

Већ по самом наслову књиге — „Други свет или Комична историја држава и империја на Месецу" — може се наслутити садржина, коју ћемо изнети укратко.

За путовање на Месец Сирано предвиђа два начина: везати око себе бочице напуњене росом која, испаравајући, постаје густ облак, а њега привлачи топлота (.), или намазати се коштаном сржи коју Месец сладокусац снажно удише (. .).

Кад се Сирано искрцао чекало га је изненађење: на Месецу се налазио прекрасан врт који се на Земљи могао назвати рајем. Примио га је лично пророк Илија али га због потсмешљива духа сместа избацио напоље. Тада се нашао лицем у лице с људима џиновска раста: они су ишли на четири ноге али били веома поносни због таквог свог положаја. „Тако је бог одредио", говорили су они, „бојећи се да човек не страда јер би могао да падне, потрудио се да га постави на четири стуба."

Сирано је упознао све особености становника Месеца. Они не једу већ само удишу испарења јела затвореног у посуде. Али кад Сирано пожеле „чвршћу" храну дадоше му нарочиту пушку. Захваљујући њој птице су падале на земљу печене. Новац не постоји: плаћа се стиховима, одама и сонетима чију су вредност оценили званични песници краљевства. Јер Месец је монархија којом владају краљ и краљица. Живот у породици разликује се од овог на земљи: деца заповедају родитељима, а старци указују поштовање младима.

Куће на Месецу снабдевене су точковима и вароши се селе при свакој промени годишњег доба. Оне могу да се снизе или повисе, како се жели. Њихова имена пишу се музичким нотама. У кућама, које осветљавају свици, спава се на цветним душецима простртим по земљи. Становници су изумели књиге које говоре своју садржину. Али зато они немају часовнике: кад неког упитате колико је сати, он окрене главу, искези зубе и сенка носа као сунчани сат показује време. Да ли овим Сирано жели да своме изузетно великом носу одреди неку вредност? Можда. Тврдио је чак да се по величини носа може оценити храброст, дух, проницљивост као и „да је нос средиште душе".

На Месецу је једва избегао смртну казну. Уверавао је да је човек, а његови домаћини сматрали су час да је он мајмун час да је птица. Покушавао је да их убеди да и на земљи постоји свет као њихов, али узалуд: за њих је наша Земља Месец.

Очајан што не може да се споразуме са тим чудним људима, Сирано тражи пасош да се врати на своју планету. Један и по дан путовања кроз атмосферу и — нашао се у Италији...

Ову своју књигу Сирано завршава већ болестан. Лежи дуго времена у постељи и предосећајући крај моли свог пријатеља Ле Брета да књигу изда после његове смрти, која је, нажалост, брзо дошла.

Сирано се никад није излечио од озледе задобијене 1650 године. Враћајући се од свог заштитника војводе од Арпажона био је погођен комадом дрвета по глави и замало није тада наместу погинуо.

*

Савинијан Сирано није био Гаскоњац него Парижанин. Доказ о томе пружају књиге париске парохије Сен-Совер, у чијој је цркви крштен 10 марта 1619 године. Бержерак се звало имање његовог оца, у долини Шеврез, и то име он је додао своме обичном кад је ступио у гарду племића Кастел-Жалуа.

Сирано од Бержерака имао је више врлина, од којих су две биле главне: честитост и храброст. Важио је за најхрабријег војника Француске оног времена, а при опсади Араса, 1640, стекао надимак „Сирано неустрашиви".

Али њему није било стало само до јунаштва у војсци, волео је науку и имао књижевне амбиције. Остао је најоригиналнији писац Француске 17 века. Широка публика, додуше, није се њиме одушевљавала, али су зато његови учени савременици одавали признање његовим делима због оригиналности мисли и сјајног стила. Да је живео дуже од 36 година, колико је имао кад је умро 1655, он би можда ушао и у историју француске књижевности као писац, а не само као главни јунак једне драме.

РЕКОРДНА ГОДИНА

Прошла година се сматра рекордном у погледу промета уметничких вредности и слика. За 45% промет је већи од оног у 1958 години, док је вредност продатих ствари готово двострука. Слике модерниста постигле су високе цене.

На првом месту по продатим стварима стоји Лондон, а иза њега Њујорк и Париз. Само у периоду од октобра 1958 до јуна 1959 године када је пуна сезона продаје уметничких вредности, фирма Сотбери из Лондона имала је промет од 70 милиона марака не рачунајући провизију. Овакав промет се не памти у трговини уметничким вредностима. Највишу цену 3,4 милиона марака постигла је Рубенсова слика „Обожавање мага". На другом месту је Сезанова слика „Дете са црвеним прслуком", која је продата за 2,8 милиона марака, док је Пикасо трећи са 750.000 марака за слику „Лепа Холанђанка".

Реч — дукат

Познати књижевник Ернест Хемингвеј недавно је од америчког спортског листа „Илустровани спорт" добио хонорар какав се не памти у новинарству. За једну репортажу о борби бикова плаћено му је 30.000 долара. Читава репортажа има само 2.000 речи, што значи да је свака реч папрена.

Једрилицом преко Монт Евереста

На позив непалске владе британски једриличари ће покушати да први пут једрилицом надлете Монт Еверест, који је висок 8.882 метра. Научници ће покушати да на овај начин установе ваздушни притисак, брзину ветра и брзину монсуна на подручју Хималаја.

ШИРОКА САРАДЊА

Келнска опера, како пишу немачки листови, припрема оперу америчког композитора руског порекла Николаса Набукова „Распућинова смрт". У извођењу ће учествовати људи из разних земаља. Либрето је припремио Британац, режисер ће бити Бечлија, док ће главне улоге тумачити певачи и певачице из Данске, Француске и Сједињених Држава, које ће дати и једну певачицу црнкињу.

ПИТОМИ КРОКОДИЛИ

Британски научник Корберт објавио је недавно интересантна запажања о животу младих крокодила, што је изазвало велико изненађење у кругу стручњака. Утврдио је да се млади крокодили хране првенствено воденим стеницама, кукцима, скакавцима, осама и ухолажама. До ових закључака је дошао проучавајући њихов живот на језеру Викторија. Већину ових инсеката ови „ловци" вребају и хватају док леже на површини воде.

Временом крокодили мењају свој „јеловник" — све више постају прождрљиви и једу све. Хране се рибама, а касније птицама и дивљим животињама.

Уради сам...

Развитак технике омогућује производњу делова намештаја, зграда и друге опреме, тако да купци могу сами да их саставе. Али на овоме се није стало. Сада је једна британска фабрика аутомобила почела да производи модел спортског аутомобила — у деловима. Купци ће моћи кад набаве све делове сами да га монтирају.

Ауто има четири-цилиндрични мотор, два седишта и у стању је да развије брзину од близу 190 километара.

Најстарији немачки писмоноша

Херман фон Хорстен се сматра најстаријим немачким писмоношом, а можда нема такмаца ни у читавом свету. Иако му је 91 година он сваког дана разноси пошту у Талингбурну. „Из здравствених разлога, изјавио је он, потребно ми је сваког дана да пропешачим два сата".

Walt Disney — ТРЕЋИ НА ПЛАНИНИ

Да ли знате?

200 ЧАСОВА БЕЗ СНА

По наслову би се помислило да је у питању каква циркуска атракција. Међутим, ради се о значајном научном експерименту. Службеник радиостанице у Манхатану Питер Трип, одлучио је да остане будан читавих 200 часова, или 8 дана и 8 ноћи. Многи су веровали да је то самоубиство. У опитима са животињама научници су већ раније утврдили да неспавање може да изазове смрт. При сецирању паса које су принудно држали будне, лекари су утврдили поремећаје у њиховим можданим ћелијама.

Он је знао за ове експерименте, али је био одлучан. Хтео је да помогне научницима да одговоре на питање: докле се протеже граница за човека који не спава.

Група научника под вођством неуролога професора Веста са Универзитета у Оклахоми пристала је да прати научни експеримент овог добровољца. Професор је сматрао да ће наука добити драгоцене податке о једној од најзагонетнијих појава у човечјем животу: која је то чудна снага која склапа очи, освежава организам и чини способним за даље напоре. Шта је то сан?

Осам дана и осам ноћи је Трип живео под надзором научника и публике. Сваке вечери је говорио по три сата најављујући музичке тачке на радију. У одређено време психијатар и сестре су га одводили у медицинско-технички лабораторијум, да би му измерили крвни притисак, дисање и мождане таласе.

После три дана психијатар је већ забележио на њему необичне појаве. Постајао је одједном расположен, смејао се без икаквог разлога и није могао тачно да ухвати предмете око себе. Мрље од боја на столу сматрао је бубашвабама, а нешто касније његове халуцинације су постајале све јаче. Најпре је говорио да око себе види осмоугаоне цртеже који се постепено претварају у паучину. Чинило му се да се по соби прогањају мишеви и мачке. Ова причињавања личила су на праве халуцинације душевног болесника. Трип је био убеђен да је његов експеримент са неспавањем давно завршен и да га сада лекари само „вуку за нос“.

Ни после 200 часова Трип није могао одмах на починак. Лекари су желели да прегледају како функционише читав његов организам и да ли је дошло до неких значајних промена. После тога Трип је легао и спавао пуних 11 часова. Лекари су утврдили да осам дана и осам ноћи без сна нису проузроковали никакве видљиве штете организму овог човека.

ВАКУУМ АПАРАТ ЗА УЛИЦЕ

Вакуум апарат за чишћење улица има центрифугу која одваја лишће од прљавштине. У апарату је мотор од 1½ коњске снаге. Проба по лондонским улицама изазвала је живо интересовање.

Атомско осветљење

Лампа на једној железничкој скретници у Алтуну трајаће, како се очекује, десет година. У њој се налази радиоактивни криптон који одаје бета честице, а оне светле чим ударе у омотач од цинксулфида и фосфора.

Граница преко које се не сме прећи

Равнотежу потребне количине воде у организму осигуравају бубрези. Али они могу да обављају свој посао само до извесне границе. Њихова је улога отклањање из тела непотребних материја које претходно морају да се растворе у води. Хемичари су израчунали да је за 1 грам непотребних материја нужно 13 кубних грама воде. Другим речима, ако бубрези нису у стању да уклоне из организма најмање пола литра воде за 24 сата, тело мора да оболи. Зими организам избаци путем знојења највише 600 кубних сантиметара воде. Али, лети за време жеге, кад се преко пора коже излучи по два, три, па и 5 литара зноја, неопходно је пити велику количину воде да би се омогућио несметани рад бубрега.

НАЈДУЖИ ВИСЕЋИ МОСТ НА СВЕТУ

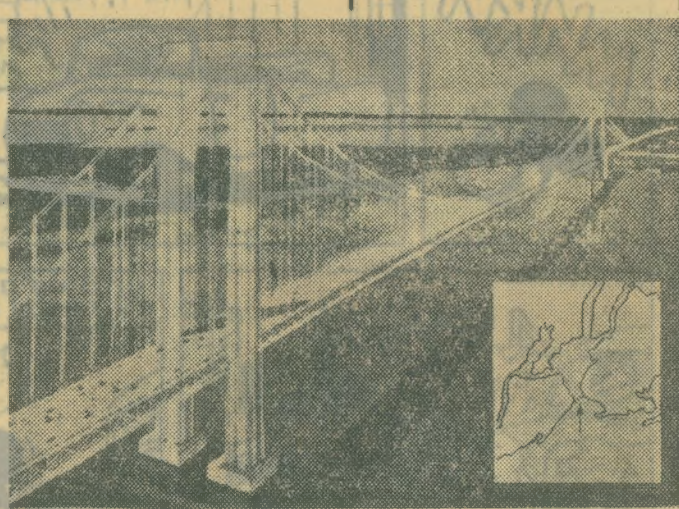

Кад буде завршен 1965 године мост који спаја Стетен Ајланд и Бруклин изнад теснаца њујоршке луке што повезује Горњи и Доњи Залив биће 2.034 метра дугачак, са распоном централног дела висеће конструкције 1.295 метара, чиме ће за 18 метара надмашити дужину Голден гејт брица. Трошкови око његове изградње износиће око 320 милиона долара.

СОВЈЕТСКИ ХИДРОБУС прелази 70 километара на час

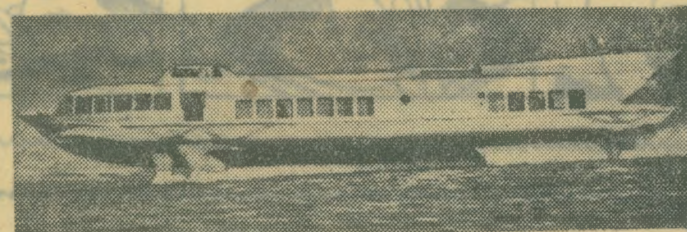

Наша слика претставља совјетски хидробус „Метеор“ на пробној вожњи. Са 150 путника, достигнуће брзину од 70 км на сат, задњи део хидробуса уздигне се са површине као спортиста на смучкама на води. У последње време у Совјетском Савезу се гради све више оваквих превозних средстава за дуга путовања, јер су јевтинија него изградња железница.

НУКЛЕАРНА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

У земљама западне Европе стално се ради на усавршавању метода за добијање нуклеарне електричне енергије. Отцепљење колонијалних и полуколонијалних земаља у којима постоје богата налазишта петролеја, приморава метрополе да траже излаз. Међутим, стручњаци за атомистику сматрају да доба нуклеарне електричне енергије није тако блиско, јер је она 30% до 40% скупља од електрицитета добивеног из других извора. Један од најпознатијих европских стручњака за ове проблеме, Хирш, сматра да ни време трговачких бродова на атомски погон није још близу.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

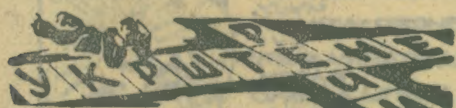

Водоравно: 1) једна спортска грана; 5) град у Италији; 7) ракља; 8) страно женско име; 10) рола; 12) коњ; 13) отока језера Ладоге; 15) ономатопеја лавежа; 17) хемиски елемент; 19) један халогени елемент; 21) пасмина; 22) марка фотоапарата; 24) пулс; 25) лука у Израелу; 27) спортски тим; 29) врста першуна; 30) град у Италији; 32) слово латинице; 34) град на Јадрану; 36) један месец; 38) поносит, горд; 39) врста дрвета; 41) личност из Дизнијевих стрипова.

Усправно: 1) енглески филозоф (17 век); 2) врста магарца; 3) упитна заменица; 4) целокупно; 5) ружа (тур.); 6) неман; 7) наша планина; 9) град у Грчкој; 11) татарско-хунско племе; 14) град у Турској; 16) град у Енглеској; 18) град у Јапану; 20) француски композитор („Копелија“); 23) врста драгог камена; 24) град у Војводини; 26) музички термин; 28) француски књижевник („Базелска звона“); 31) предмети обожавања; 33) страно женско име; 35) папагај; 37) крш; 40) Лудолфов број.

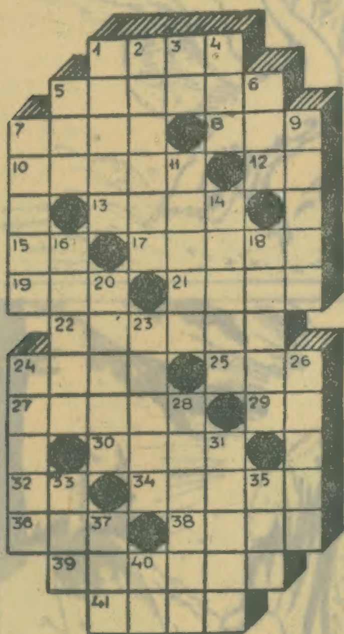

РЕШЕЊЕ УКРШТЕНИХ РЕЧИ

Водоравно: 1) бокс; 5) Загрец; 7) жанр; 8) тег; 10) вокал; 12) ча; 13) Аден; 15) во; 17) акорд; 19) ерг; 21) алеа; 22) Мадрид; 24) Бали; 25) так; 27) анода; 29) по; 30) ниво; 32) ау; 34) малер; 36) три; 38) лира; 39) актива; 41) сета.

Усправно: 1) банка; 2) ограда; 3) кр; 4) сет; 5) зао; 6) Беч; 7) Жване; 9) газда; 11) лекар; 14) Holит; 16) орман; 18) редар; 20) галон; 23) дидим; 24) Банат; 26) кобра; 28) авалит; 31) олива; 33) ура; 35) ера; 37) икс; 40) те.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ДА ПОДЕЛИТЕ НА 10 ДЕЛОВА

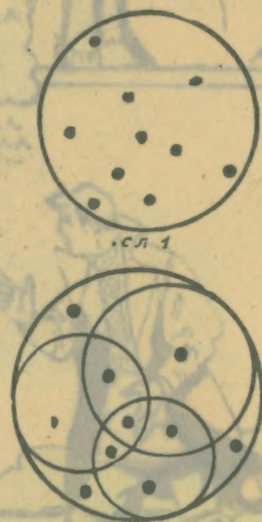

Круг на сл. 1 треба са три друга уписана круга поделити на 10 делова, али тако да у сваки део уђе по једна тачка. Ако не знате како, погледајте сл. 3 и биће вам јасно.

Провуците двединарку кроз отвор који је мањи од ње

Нацртајте круг на хартији који одговара потпуно обиму једног динара и маказама исеците по ивици. На тај начин добијате отвор кроз који један динар може несметано да прође. Како да кроз тај исти отвор провучете двединарку а да се хартија не поцепа?

То вам изгледа немогућно, зар не, јер двединарка има пречник знатно већи од пречника једног динара. Шта треба да урадимо? Савијте хартију по пречнику, као што показује сл. 2. Ставите унутра двединарку и ухватите палцем и кажипрстом десне руке део двединарке која пролази кроз отвор. Кад сте то учинили, савијте полако крајеве хартије левом руком, затим услед еластичности хартије, оба полуобима постају готово праве линије, и у извесном тренутку, проширење је довољно да пропусти двединарку коју извлачите без икакве тешкоће.

ЈАРАЦ И ЖАБА

За ову малу шалу потребно је троје. Онај ко је одређен да буде јарац сагне се и стави руке на земљу. Други, жабац, објаше га. Дигне колико хоће прстију увис и пита јарца: колико имаш рогова? Ако јарац погоди мења место са жапцем. Трећи треба савесно да пресуђује колико је прстију било издигнуто да не би било варања.

ПОВЕЖИТЕ БРОЈЕВЕ

Помозите Раји

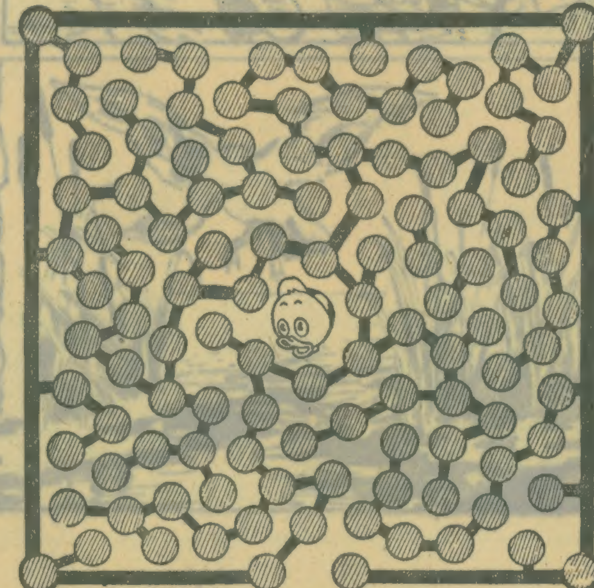

Хоће ли Раја успети да изиђе на слободу. Помозите му да пронађе пут.

Јесте ли већ чули да...

...грло и уши дабра снабдевени су „вентилима“ које он по вољи затвара кад се гњура, и отвара кад изиђе на површину.

...најнижа температура ваздуха у стратосфери забележена је не изнад полова, већ изнад Маршалских Острва која се налазе у екваторијалном појасу.

...још у време Леонарда да Винчија било је учених људи који су тврдили да Месец и Сунце имају исте оне размере какве ми са земље видимо. Сунце, према њиховом тврђењу, има у пречнику око 30 сантиметара.

...турски инжењер Пусат израдио је план за грађење тунела испод Босфора, који би био дуг 900 метара, широк 32 метара и висок 17 метара. Тунел би служио не само пешацима, већ би њиме пролазили трамваји и аутомобили.

...дирижабл, назив за једну врсту ваздушног брода, француска је реч и значи — „којим се може управљати“. Наиме, ранијим ваздушним бродовима лакшим од ваздуха није се могао одређивати правац кретања.

...у арапском фолклору џинови су фантастична бића од ватре и ваздуха која имају разум и осећања.

...џиновски листови јужноамеричке водене биљке „викторија регија“ који имају округао облик, могу да издрже терет од 50 килограма а да не потону.

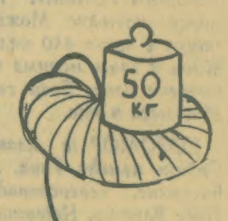

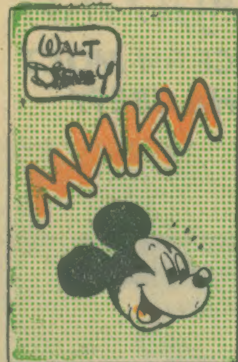

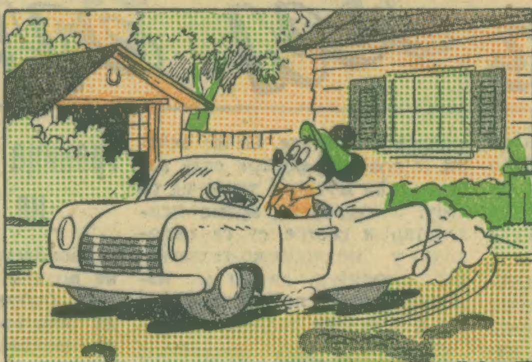

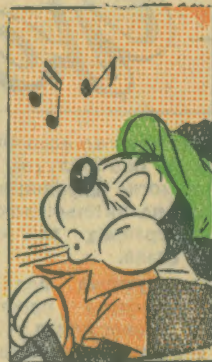

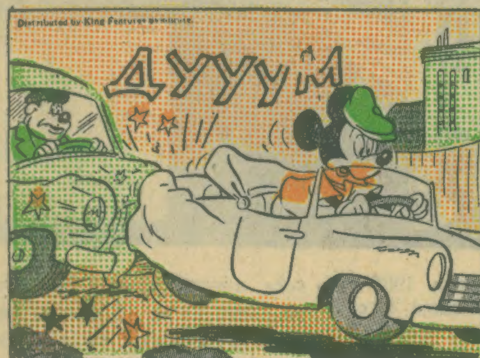

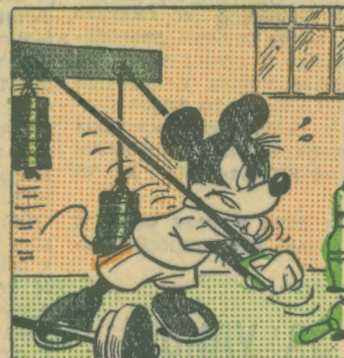

КОД ФОТОГРАФА

Белка се сликала, па јој се слике нису свиделе те протестује:

— Па на тим сликама изгледам десет година старија.

— Одлично! — умешао се Хорације. — Бар се после десет година нећеш морати да сликаш.

ТО ЈЕ ЈЕВТИНИЈЕ

Паја Патак прича Шанг Лину:

— У последње време Раја је почео да показује знаке великог талента. Пише лепе песмице и слика баш лепе слике. Сада не могу да се одлучим шта да му дозволим: да ли да буде песник или сликар.

— Па то је бар врло просто! — рекао је Шанг Лин. — Остави га да буде песник. Хартија је јевтинија од боја и платна.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Ко је био Терзитес?

Ко су били чапетони, а ко креолци?

Шта је библо?

Шта је гвајак?

Шта је желва голема?

Шта је Козомор?

ОДГОВОР:

ТЕРЗИТЕС, *по легенди, био је телесно и душевно најружнији човек у грчкој војсци под Тројом. Био је разрок, хром и грбав, а надасве био*

је чувен по свом поганом језику. Одисеј га је често тукао, а Ахил га је због клевете убио.

ЧАПЕТОНИ *су нови европски досељеници у ранијим шпанским покрајинама Америке, за разлику од креолаца који су рођени у Америци.*

БИБЛО *је француска реч и означава мале, укусно израђене предмете или мале уметничке статуе које се као украси стављају у витрине и на поличице.*

ГВАЈАК *је врста веома чврста и тешка дрвета које се употребљава за прављење кегли. Из сржи овог дрвета добија се гвајакова смола.*

ЖЕЛВА ГОЛЕМА *је врста морске корњаче. Може бити тешка и преко 450 килограма. Живи у свим морима топле и умерене зоне. Лови се много због меса и јаја.*

КОЗОМОР *је планина у Србији између Увца, Лима и Бистрице, северозападно од Нове Вароши. Највиши врх ове планине (1373 метра) је Китоња.*

Бајка о цару Салтану

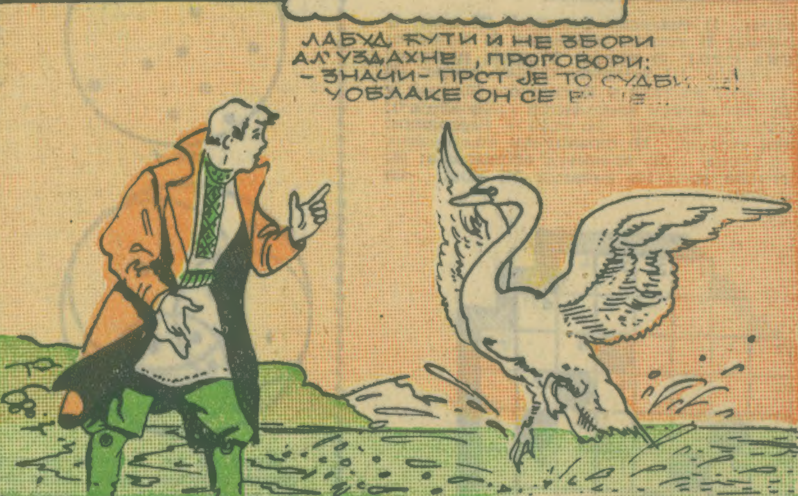

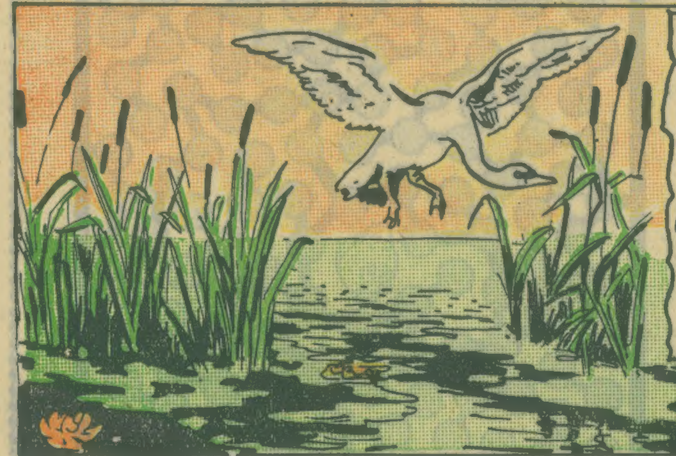

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд Македонска 31 — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће Београд Македонска 31 — Текући рачун број 101 707/1 82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900 полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугодишња 600 динара — Рукописи се не враћају